

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Katedra cestovního ruchu

Diplomová práce

**Udržitelný cestovní ruch v kontextu
Geoparku Český ráj**

Autor: Bc. Anna Klacková

Vedoucí práce: Doc. Ing. Josef Abrhám, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny zdroje citací.

V Praze dne: 25.6. 2015

Podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce

doc. Ing. Josefu Abrahámovi, Ph.D. Dále mé díky patří RNDr. Tomáši Řídkošilovi za poskytnutý rozhovor a podklady k mé práci.

Obsah

Úvod	1
1 Cestovní ruch	3
1.1 Vývoj cestovního ruchu.....	3
1.2 Dopady cestovního ruchu.....	3
1.3 Role a současný stav cestovního ruchu.....	5
1.4 Cestovní ruch v České republice.....	6
1.5 Trendy cestovního ruchu.....	8
2 Udržitelný cestovní ruch	11
2.1. Historie a vývoj udržitelného cestovního ruchu.....	12
2.2. Formy udržitelného cestovního ruchu.....	13
2.2.1. Ekoturistika.....	14
2.2.2. Venkovský cestovní ruch.....	16
2.3. Principy UCR.....	17
2.3.2 Pilíře udržitelnosti.....	17
2.3.3. Význam udržitelného cestovního ruchu.....	19
2.4. Marketing udržitelného cestovního ruchu ekocertifikace.....	20
2.5. Indikátory.....	25
3 Geopark Český ráj	29
3.1. Geoparky jako nový trend v oblasti udržitelného cestovního ruchu	
3.1.1. Síť národních, evropských a globálních geoparků.....	29
3.1.2. Vymezení pojmu geopark.....	31
3.1.3. Význam geoparků.....	32
3.2. Geopark Český ráj.....	34
3.2.1. CHKO Český ráj a turistický region.....	34
3.2.2. Vývoj Geoparku a vymezení oblasti.....	35
3.2.3. Historie vývoje krajiny Českého ráje.....	37
3.2.4. Hodnoty Geoparku Český ráj.....	38
3.2.5. Management Geoparku.....	42
3.2.6. Činnost Geoparku Český ráj.....	45
3.2.7. Návštěvníci Geoparku.....	57

Závěr

Úvod

Práci jsem rozdělila do 3 větších celků. První kapitola se zabývá cestovnímu ruchu obecně, kde je upozorněno na jeho velký až nepřiměřený rozvoj a s ním jeho dopady na okolí. Cestovní ruch je považován za fenomén 21. století. Zasahuje do mnoha dalších odvětví a zase naopak je cestovní ruch velmi ovlivňován jinými obory. V současnosti je považován za jeden z nejdynamičtější se vyvíjejících se oborů, což dokazují ekonomické ukazatele, jako jsou například příjmy státních a místních rozpočtů, kladné platební bilance států, podíly na HDP další. Prognózy do dalších let naznačují další nárůst. Avšak cestovní ruch vykazuje řadu negativních dopadů na životní prostředí a socio – kulturní sféry. Již v minulém století se objevily snahy nějakým způsobem rozvoj cestovního ruchu regulovat a držet v udržitelných mezích. V kapitole jsou zmíněny i kladné přínosy a trendy v cestování. Je zde také zmíněn potenciál a rozvoj cestovního ruchu v České republice.

Udržitelný cestovní ruch je možnou odpovědí na nepřiměřený rozvoj turismu. Zároveň se jedná o velký trend posledních let, kterému je věnována značná pozornost mezi odborníky, teoretiky, ale také spotřebiteli – tedy samotnými turisty. Udržitelnému cestovnímu ruchu je věnována druhá kapitola. V práci se jím převážně zabývám jako jedním z typů cestovního ruchu.

Udržitelný cestovní ruch však může být považován jako koncept, dle kterého by se měly řídit všechny subjekty, organizace, poskytovatelé a dodavatelé služeb cestovního ruchu. Udržitelnou formu by tak měl obsahovat poznávací cestovní ruch, sportovní, kulturně - historický, kongresový a další typy cestovního ruchu. Na druhé straně může být pokládán za jakýsi návrh, jak by turisté měli přistupovat k okolí.

V práci uvádím hlavní principy a význam toho typu cestovního ruchu. Příčiny ve změně chápání cestovního ruchu jsou dány změnami v životním stylu. V současné době se vyznává trend zdravého života. Upřednostňuje se aktivní turismus spojený s poznáváním, vzděláváním a především zážitkem. Turisté upouští od masového cestovního ruchu, dbají na kvalitu produktů a zajímají se opět o přírodu či venkov.

Udržitelný cestovní ruch nabízí několik šetrných forem turismu od různých typů venkovské turistiky po ekoturismus či geoturismus. Poslední jmenovaný je jedním z hlavních témat poslední části mé práce, která pojednává o Geoparku Český ráj.

Sítě Globálních a Evropských geoparků jsou zakládány od druhé poloviny prvního desetiletí 21. století. Ve světě jsou velmi populární a hojně navštěvované. V České republice je jejich rozvoj teprve v počátcích, ačkoliv nejstarší z nich, Geopark Český ráj slaví v letošním roce desetileté výročí. Geopark je dobrým příkladem udržitelné formy cestovního ruchu. Geopark představuje návštěvníkům přírodní dědictví a především se snaží se popularizovat neživou přírodu a geologické jevy atraktivní formou. Důležité je zmínit, že území geoparku je osídleno a kromě přírodních zajímavostí se zde nacházejí i kulturně – historické památky, hrady, zámky a jiné objekty lidské civilizace. Geopark se snaží najít jakýsi soulad mezi ochranou životního prostředí a vývojem společnosti.

1. Cestovní ruch

1.1 Vývoj cestovního ruchu

Cestovní ruch je všeobecně považován za mladý obor. Jeho počátky bychom však hledali hluboko v historii společnosti. Cestovní ruch hrál v průběhu let různé role. Hlavní motivací cestovat byl zpočátku především obchod, objevitelské cesty, vojenské výpravy, dále také vědecké objevy, vzdělání, náboženství.

Ve 40. letech 19. století Thomas Cook položil základy pro trh cestovního ruchu organizováním prvních zájezdů a založením cestovní kanceláře. Přibližně v druhé polovině 19. století se cestovní ruch začíná formovat jako nová možnost hospodářského odvětví. S celosvětovým hospodářským růstem a společenskými změnami začaly být postupně utvářeny podmínky pro vznik cestovního ruchu jakožto nového profitujícího oboru.

Význačným krokem ve vývoji turismu byla Mezinárodní konference o statistice cestovního ruchu, která se konala v kanadské Ottavě v roce 1991. Zde bylo poprvé vyřčeno, že cestovní ruch je významným faktorem pro světový obchod, který se významně podílí na vývoji ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje národních celků. Začalo se o cestovním ruchu hovořit jako o jednom z průmyslových odvětví.

V České republice až do roku 2000 byl cestovní ruch v regionech rozvíjen především na základě koncepčních materiálů Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Po vzniku krajů 1. 1. 2001 se na základě iniciativy agentury Czech Tourism začaly být vypracovávány regionální a krajské programy pro rozvoje cestovního ruchu a zároveň byly vymezeny turistické regiony. Postupně se hlavního řízení v regionu ujímají destinační společnosti, jejichž cílem je podpora spolupráce v regionu, udržitelný rozvoj cestovního ruchu, sdružování prostředků na řešení zvolených priorit.¹

1.2 Dopady cestovního ruchu

¹ Východiska a rámce cestovního ruchu: Historické souvislosti cestovního ruchu. *Průmysl cestovního ruchu* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2008, s. 14 [cit. 2015-06-24]. ISBN 978-80-87147-06-1.

Hodnocení výsledků cestovního ruchu bývají různorodé, vzhledem k odlišným dopadům na další obory. Obecně jsou především vyzdvihovány pozitivní dopady z hlediska ekonomické stránky. Avšak tato kladná hodnocení nejsou příliš objektivní a přináší zkreslený obraz o cestovním ruchu. Cestovní ruch často přináší i značné množství negativních dopadů, které znamenají značnou environmentální a socio - kulturní zátěž pro danou destinaci.

V oblasti ochrany životního prostředí se cestovní ruch stává pro region přímo či nepřímo přínosem díky:

- příjmům ze vstupného, daním a jiným poplatkům
- vedení k výchově místních obyvatel k péči o životní prostředí a uznání výjimečnosti dané lokality
- regulování počtů návštěvníků v chráněných územích

V sociálně-kulturní oblasti se v regionu projevuje cestovní ruch:

- vytvářením pracovních míst a zvyšující se životní úrovní místních obyvatel
- posílením komunity v regionu a podporou sociálního rozvoje
- při záchraně kulturních tradic, historie či tradičních řemesel

V ekonomické sféře je pozitivní vliv cestovního ruchu na region nejzřetelnější. Mezi jeho přínosy patří:

- zlepšení platební bilance státu
- zvýšení příjmu do místních rozpočtů, díky daním a poplatkům
- podpora rozvoje malých a středních podniků
- stimulace investic do místní infrastruktury
- příjmy z turismu pro méně rozvinuté regiony²

Při současném vývoji cestovního ruchu jsou negativní vlivy na region bohužel nevyhnutelné. Z tohoto důvodu je třeba je kontrolovat a eliminovat je.

Zvýšený počet návštěvníků může překročit míru únosnosti a příroda ztrácí schopnost vypořádat se s nadměrným využíváním a může dojít ke znehodnocení oblasti. Právě neregulovaný cestovní ruch často spotřebovává neobnovitelné a jedinečné zdroje díky nešetrnému chování k životnímu prostředí a díky své intenzitě a nadměrným

² *Přínosy a negativní dopady cestovního ruchu* [online]. Brno: Eurovision, s. r. o., s. 9-10 [cit. 2015-06-24].

tempem rozvoje. Tento výsledek se nazývá tzv. “efekt turistické pasti”³. Dochází k postupnému odcizování se původním přírodním podmínkám díky civilizačním procesům, jako je např. industrializace, urbanizace, globalizace, tedy jevům bez, kterých by se současný svět neobešel. *Jelikož se s cestovním ruchem pojí další odvětví, př. doprava, zemědělství, strojírenství, stavebnictví atd. nese s sebou hodně vlivů na životní prostředí. Vzniká zde tzv. efekt „ničení turismu turismem“*.⁴ Může se změnit i samotný přístup místních obyvatel z důvodu narušení jejich hodnot a způsobu života díky turismu (potlačení tradičního životního stylu, morálky a tradic).⁵

Hůře identifikovatelné a měřitelné jsou vlivy na socio - kulturní prostředí. Neprojevují se tak zřetelně, avšak po materiální tak i nemateriální rovině. Typickým příkladem je snížení významu nebo úplné zmizení „genia loci“.

1.3 Role a současný stav cestovního ruchu

Oblast cestovního ruchu je značně rozsáhlá jak po stránce teoretické, tak i praktické. Jedná se o obtížně uchopitelný jev, fenomén společenský, ekonomický i kulturní. Cestovní ruch je považován za jedno z nejmladších odvětví, nejdynamičtější a nejrychleji se vyvíjející. Jako málokterý obor zasahuje do tolika dalších hospodářských odvětví a také jako málokterý je rovněž zásadně ovlivňován mnohými dalšími aspekty, ať už ekonomickými, politickými, přírodními vlivy či společensko - kulturními změnami.

Cestovní ruch můžeme chápat ve dvou hlavních rovinách. První, jako - možnost trávení volného času – společensko - kulturní úroveň. Na druhé straně se cestovní ruch jeví jako průmysl - ekonomická úroveň.⁶

³ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 37. ISBN 978-80-7041-658-7.

⁴ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 13. ISBN 978-80-7041-658-7.

⁵ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 15. ISBN 978-80-7041-658-7.

⁶ MALÁ, Vlasta. Základní otázky cestovního ruchu. INDROVÁ, Jarmila. *Cestovní ruch: (Základy)*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 7-8. ISBN 978-80 – 245-1569-4.

Svým obratem se cestovní ruch řadí na přední místo dynamicky se rozvíjejících odvětví. Dle údajů zveřejněných Světovou organizací cestovního ruchu (WTO) a Světovou radou cestování a cestovního ruchu (WTTC) je cestovní ruch největším zaměstnavatelem a jedním z nejvýnosnějších ekonomických odvětví ve světě. Z tohoto důvodu je nutné myslet na všechny jeho dopady, nejen na pozitivní ekonomické, ale i ostatní přímé či nepřímé efekty na prostředí.

Z většiny prognóz odborníků vyplývá, že je nutné vývoj cestovního ruchu bedlivě monitorovat a koordinovat v udržitelném rozsahu. Cílem je, aby byl dostupný i pro budoucí generace, v takové míře, aby jeho negativní dopady na okolí byly minimální. Z tohoto důvodu se do budoucnosti předpokládá, že ekologické aspekty a životní prostředí se stanou hlavní motivací pro cestování. Turistická poptávka bude směřovat k udržitelným formám cestovního ruchu.

1.4 Cestovní ruch v České republice

Přestože Česká republika je relativně malou zemí, nabízí mnoho zajímavostí a turistických atraktivit. Turisté navštěvují Čechy především díky její krásné a relativně zachovalé přírodě a kulturním památkám. V České republice se v současnosti rozkládá několik specificky chráněných oblastí, mezi které patří: čtyři národní parky, šest biosférických rezervací a 25 chráněných krajinných oblastí. V České republice se také rozkládá mnoho maloplošných chráněných území, ke kterým se řadí přírodní rezervace a přírodní památky. Novými turistickými atrakcemi jsou geoparky. V současnosti době nalezneme v České republice šest geoparků: Geopark Český ráj, Geopark Egeria, GeoLocí, Národní geopark Železné hory, Geopark Kraj Blanických rytířů a Gepark Podbeskydí. Právě první jmenovaný geopark jedním z hlavních témat mé diplomové práce.

Druhým význačným předpokladem jsou již zmíněné kulturní předpoklady. Díky dlouhému a bohatému historickému vývoji našeho státu, zde můžeme nalézt mnoho památek z několika historických epoch různých uměleckých slohů a stylů. Územní památková ochrana patří mezi domény České republiky. Nalezneme u nás archeologické lokality, soubory lidové architektury, zachovalá historická jádra měst, a rovněž mnoho více či méně zachovalých hradů, zámků, tvrzí, sakrálních objektů, zahradní architekturu a další. V České republice je registrováno přibližně 40 tisíc

nemovitých kulturních památek a více než 700 tisíc movitých památek. Česká republika se může pyšnit hned 12 movitými a 4 nemovitými památkami, které byly zapsány na Seznam světového kulturního a dědictví UNESCO.⁷

Vývoj cestovního ruchu v České republice stále zaostává v porovnání se světovým i evropským rozvojem. Ačkoli dle mezinárodních měřítek má Česká republika potenciál pro rozvoj cestovního ruchu nadprůměrný a řadí se tak mezi nejvýznamnější evropské destinace cestovního ruchu.

Tabulka níže uvedená představuje SWOT analýzu cestovního ruchu v České republice. Na jedné straně představuje vnitřní faktory ovlivňující rozvoj cestovního ruchu, poukazuje na silné stránky, které by se měly podporovat a dále rozvíjet a slabé stránky, které by měly být eliminovány. Na druhé straně stojí vnější faktory, které ukazují na příležitosti, které by se měly využít a naopak hrozby. Mnohé hrozby jsou bohužel nepředvídatelné a nelze jim zabránit. Subjekty cestovního ruchu s nimi musí počítat a přijímat proti nim opatření.

současné trendy cestovního ruchu v České Republice	
silné stránky	slabé stránky
ČR jako bezpečná destinace	stagnace domácí i zahraniční poptávky
Praha jako turistický fenomén	přílišná sezónnost nabídky cestovního ruchu
výhodná geografická poloha ČR	nedostatečná infrastruktura
levná destinace pro zahraniční klientelu	zkracování délky pobytu zahraničních turistů
bohatá tematická nabídka cestovního ruchu	pokles návštěvníků ze sousedských zemí
hustá a kvalitní síť turistických tras a stezek	zkracování délky pobytu zahraničních turistů
vysoký kulturně-historický a přírodní potenciál a živé tradice, zvyky a folklor (převážně na Moravě)	nedostatečná konkurenceschopnost v nabídce šetrných forem cr (např. oproti Německu, Rakousku)
široká nabídka památek UNESCO na relativně malé rozloze	výrazná koncentrace zahraničních návštěvníků do Prahy
staleté tradice některých řemesel (sklářství, pivovarnictví, vinařství)	nedostatek spolupráce a koordinace národní politiky, organizací a soukromých subjektů cestovního ruchu

⁷ Turistický potenciál regionu. *CzechTourism* [online]. Praha [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>

příležitosti	ohrožení
inovativní nabídka produktů, sledování světových trendů v cestovním ruchu	hospodářská krize, politická situace, nepříznivý vývoj měnového kurzu (České koruny vůči Euru)
zkvalitnění služeb cestovního ruchu	zhoršení legislativního prostředí pro cestovní ruch
větší spolupráce jednotlivých subjektů v cestovním ruchu	silná a aktivní konkurence v sousedních zemích
využití potenciálu udržitelného cestovního ruchu	přetížení některých destinací cestovního ruchu

Tabulka 1 SWOT analýza - vlastní zpracování

Z uvedeného vyplývá, že nabídka cestovního ruchu v České republice je velmi pestrá, avšak rozvoj turismu čelí několika překážkám. Základní bariérou v rozvoji cestovního ruchu je nedostatečně vyvinutá infrastruktura a stále nízká úroveň spolupráce mezi organizacemi, státem, obcemi a podnikatelskými subjekty cestovního ruchu. Dalším problémem se jeví nerovnoměrné rozmístění cestovního ruchu. V některých tradičních destinacích jako např. Praha či Český Krumlov dochází k přetlaku turismu a dopady cestovního ruchu na okolí se stávají spíše negativními. A naopak některé zajímavé oblasti jsou zbytečně opomíjeny.⁸

Dle prognóz CzechTourismu (z roku 2004) by se Česká republika měla do roku 2020 stát jednou z deseti nejvýznamnějších destinací cestovního ruchu světa. Dle předpokladu počet příjezdů dosáhne 44 mil. zahraničních turistů ročně.

1.5 Trendy cestovního ruchu

Je nutné si uvědomit, že cestovní ruch působí jako nositel globalizačních procesů. Neustále se objevují nové trhy a mění se poptávka. Z tohoto důvodu je nutné sledovat trendy v cestovním ruchu a snažit se uspokojit nové spotřební chování a navrhovat možnosti pro uspokojení poptávky.

Cestovní ruch je do jisté míry odrazem změn v lidském životě. Významným faktorem ovlivňujícím vývoj cestovního ruchu, je změna v motivaci cestovat. V současnosti turisté dávají přednost nejen poznávání nových míst, ale kladou větší důraz na kvalitní produkty. Jsou více uvědomělí vůči svému životnímu prostředí,

⁸ INDROVÁ, Jarmila. *Cestovní ruch: (Základy)*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 13. ISBN 978-80 – 245-1569-4.

zohledňují ochranu přírodního i kulturně – historického dědictví. Tato změna v preferencích je způsobena různými důvody. Lidé se mají více zkušeností s cestováním a jsou náročnější při výběru turistické destinace. Začínají cestovat, aby se něčemu přiučili. Již se každoročně nevracejí do své známé destinace, ale vyhledávají nová místa a nové turistické produkty. Nové trendy ve výběru cílových destinací souvisí i s novým životním stylem. Lidé se zajímají o zdravou stravu, dobrou fyzickou kondici. Berou si dovolenou na kratší dobu, ale častěji v průběhu roku čímž se postupně odbourává sezónnost. Turisté jsou o dovolené aktivnější, vyhledávají různé tvůrčí činnosti nebo pohybové aktivity. Narůstá obliba v cestování do přírody a návrat k venkovu. Účastníci cestovního ruchu se nebojí zkoušet nové věci. Stále větší popularitu si získává regionální gastronomie a jiné produkty a v neposlední řadě také místní zážitky.

Velkou změnou je i přístup tradičních velkých turistických destinací, které se chtějí vymanit z všeobecné představy o masové spotřebě a standardizovaných služeb.⁹

Největším vlivem na trendy v českém turistickém průmyslu je neustále se rozvíjející se cestovní ruch v nejvyspělejších evropských zemích. Nové spotřební preference turistů se v posledních letech zaměřují především na tzv. „zelené produkty“. Dle některých studií je dokonce růst alternativních forem 3 x rychlejší než růst klasického trhu cestovního ruchu. Stejně prognózy týkající se udržitelného cestovního ruchu jsou odhadovány i z hospodářského hlediska. Předpokládá se, že právě alternativní formy cestovního ruchu se budou nejvíce podílet na příjmech z turismu v Evropě.¹⁰

⁹ Analýza vnějšího prostředí destinace ČR. *KONCEPCE STÁTNÍ POLITIKY CESTOVNÍHO RUCHU V ČESKÉ REPUBLICE NA OBDOBÍ 2014 - 2020* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj, 2013, s. 18 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/dac4627c-c5d4-4344-8d38-f8de43cec24d/Koncepce-statni-politiky-cestovniho-ruchu-v-CR-na-obdobi-2014-2020.pdf>

INDROVÁ, Jarmila. *Mezinárodní cestovní ruch: Vybrané kapitoly*. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1287-7.

¹⁰ *Cestovní ruch v České republice 2013: Rozvoj ve všech oblastech* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/d1a17123-a642-40c8-af39-1aad80813725/Cestovni-ruch-v-Ceske-republice-2013.pdf?ext=.pdf>

Současné trendy trhu: Expandující segment trhu. MARIE, Vitáková. *Využití kulturních a přírodních památek pro cestovní ruch* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007, s. 15-17 [cit. 2015-06-24].

Cestovní ruch se snaží nezůstat pozadu a uspokojit poptávku v těchto směrech nových trendů a požadavků. Ubytovací zařízení, dopravci, cestovní kanceláře i destinace cestovního ruchu se vytvářejí a nabízejí svoje služby s minimálním dopadem na životní prostředí. Další důvod zvýšeného zájmu o tento typ cestovní ruch spočívá v tom, že jednotlivé formy udržitelného cestovního ruchu jsou pro turisty nové a poměrně netradiční, kromě toho v současné době v České republice dochází k vyčerpání některých faktorů, jako jsou například kulturně – historické památky a je třeba hledat potenciál cestovního ruchu na jiných místech. Formy udržitelného cestovního ruchu mohou být odpovědí na novou poptávku.

2. Udržitelný cestovní ruch

Výše uvedené trendy směřují k novému způsobu cestovního ruchu, kterým je udržitelný cestovní ruch, který je zároveň významným tématem mé diplomové práce. Zejména v posledních letech se jedná o velmi frekventované téma. Často slyšíme několik pojmů, které si jsou velmi podobné, jako například „udržitelný rozvoj“ či „trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu“ nebo „udržitelný cestovní ruch“. Pro mnohé jsou tyto termíny odlišné, jiní je pokládají za synonyma. Níže je uvedeno několik možných definic.

(Trvale) udržitelný rozvoj

Poprvé byl tento termín definován ve Zprávě pro Světovou komisi OSN pro životní prostředí a rozvoj (WCED) v roce 1987 nazvaná „Naše společná budoucnost“. Tato definice říká, že: „udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který zajistí uspokojení potřeb současné generace, aniž by při tom byla oslabena schopnost uspokojit generace budoucí“. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí definuje trvale udržitelný rozvoj jako „trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává funkce ekosystémů“

Udržitelný cestovní ruch

WTO definuje udržitelný cestovní ruch jako: „*takový cestovní ruch, jenž uspokojuje potřeby současných cestovatelů a hostitelských regionů, zatímco jsou chráněny a zlepšovány jeho možnosti do budoucna. To si lze představit jako řízení všech zdrojů tak, že ekonomické, sociální a estetické potřeby jsou naplňovány, zatímco je udržována kulturní integrita, nezbytné ekologické procesy, biologická diverzita a systémy potřebné pro život*“.¹¹

Produkty udržitelného cestovního ruchu jsou „*takové produkty, které fungují v souladu s místním životním prostředím, společností a kulturou tak, aby z nich životní prostředí, společnost a kultura měly požitky a nestaly se obětí rozvoje turistiky*“.¹²

¹¹ Udržitelný cestovní ruch. REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*[online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009, s. 51 [cit. 2015-06-24]. ISBN 978-80-7212-506-7.

¹² *Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu: K ekologicky udržitelnému vývoji* [online]. C.O.T. business [cit. 2015-06-24].

Na udržitelný cestovní ruch lze pohlížet dle hlediska ekonomicko-environmentálního, kdy se jedná o schopnost destinace udržet potenciál v konkurenci s novými, historicky méně využívanými destinacemi. Cílem je přitahovat nové i opakované návštěvy; zachovat si kulturní jedinečnost a být v rovnováze s životním prostředím.¹³

2.1 Historie a vývoj udržitelného cestovního ruchu

Obor cestovního ruchu se však udržitelným rozvojem nezačal zabývat jako první. Udržitelný rozvoj obecně patří mezi globální otázky 21. století. Jedná se o frekventované téma vyplývající z environmentálních limitů, sociálních problémů a ekonomických konkurenčních bojů současného světa. Udržitelný rozvoj je v podstatě odpovědí na nesoulad mezi hospodářským rozvojem a ochranou životního prostředí.

První podněty ve změně vnímání životního prostředí přišly díky mezinárodním programům v období na konci druhé světové války. Průkopníkem v tomto směru byla organizace UNESCO, která se stala spoluzakladatelem IUCN (Mezinárodní unie pro ochranu přírody). Otázce udržitelnosti rozvoje začala být věnována pozornost v počátcích 80. let. Od roku 1987, kdy byl poprvé definován koncept udržitelnosti, byla tato problematika postupně rozvíjena v mezinárodním měřítku.¹⁴

Organizace spojených národů (OSN) začala pravidelně pořádat konference zabývající se naléhavými problémy světa. Jednání pořádané v devadesátých letech ukázaly, že je nutné řešit otázku udržitelnosti i v oblasti cestovního ruchu.

Významným mezníkem byl rok 1992, kdy se pořádala konference OSN Summit země o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiru. Byla sepsána Deklarace z Ria o životním prostředí tzv. Charta země. Následně bylo přijato několik dokumentů. Nejvýznamnějším z hlediska udržitelného rozvoje se stal dokument „Agenda 21“, který se stal klíčovým podkladem pro další vývoj udržitelného cestovního ruchu.

¹³ *Vymezení základních pojmů: Udržitelný rozvoj* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2009, s. 10-11 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

¹⁴ *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2009, s. 10-11 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

V dokumentu byly přesně vymezeny základní dimenze udržitelného rozvoje včetně aspektů. Agenda 21 je obsáhlá publikace, která byla přijata pro průmysl cestovního ruchu zaměřený k ekologickému udržitelnému rozvoji. Světový summit o udržitelném rozvoji, který se konal v roce 2002 v Johannesburgu, zdůraznil podstatu udržitelného rozvoje postavenou na rovnováze mezi třemi základními pilíři: sociálním, ekonomickým a environmentálním.¹⁵

2.2 Formy udržitelného cestovního ruchu

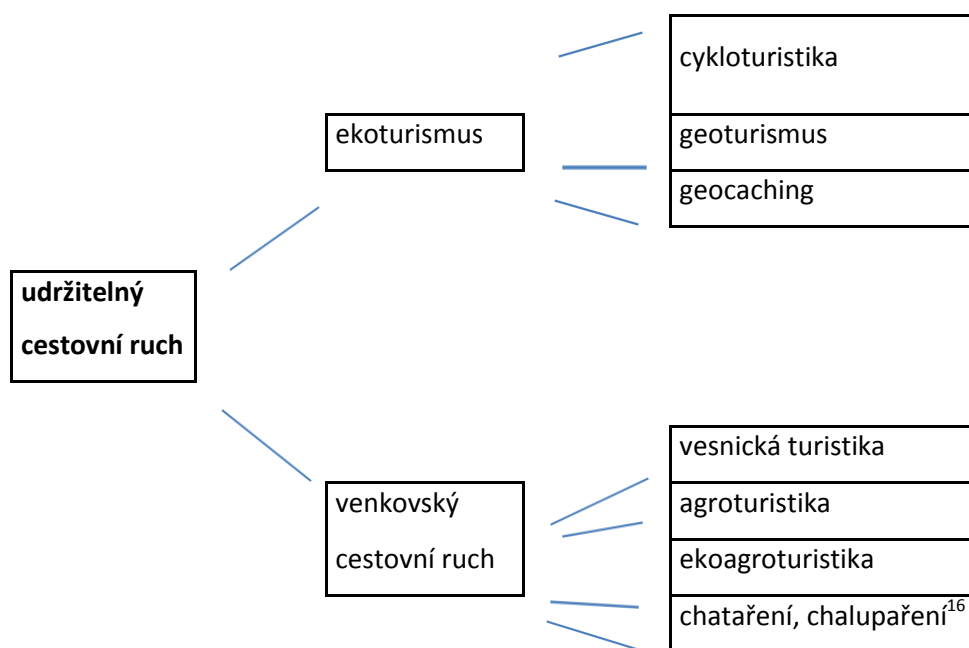
V některých publikacích či jiných textech můžeme nalézt i jiná označení pro udržitelný cestovní ruch, jako je například „šetrný cestovní ruch, odpovědný cestovní ruch či zelená turistika, měkký cestovní ruch, alternativní cestovní ruch nebo environmentálně příznivý cestovní ruch“. Někteří vidí v těchto termínech drobné rozdíly, spojuje je však základní princip - udržitelný rozvoj.

Jak již bylo zmíněno, neexistuje jediná definice ani přesné vymezení udržitelného cestovního ruchu. Někdy se za něj považují konkrétní formy cestovního ruchu. Druhou variantou je udržitelný cestovní ruch, jako forma konceptu. Princip, který by mohl být aplikován na jakýkoli druh cestovního ruchu.

Za kritérium pro základní rozdělení šetrného turismu můžeme považovat jeho místo realizace. Následně ho můžeme rozčlenit na ekoturistiku a venkovský cestovní ruch, přičemž do každé z kategorií patří další formy cestovního ruchu, jak představuje schéma níže uvedené.

¹⁵ INDROVÁ, Jarmila. *Mezinárodní cestovní ruch: Vybrané kapitoly*. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1287-7.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *K udržitelnému rozvoji České republiky: Vytváření podmínek: Teoretická východiska, souvislosti, instituce* [online]. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, 2002, 387 s. [cit. 2015-06-24]. ISBN 80-238-8378-X. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/knihovna/UNDP_sbornik/Druhy.pdf

Obrázek 1: schéma - vlastní zpracování

Trh udržitelného cestovního ruchu se v současnosti nejvíce rozvíjí v oblasti Skandinávie, a také v Německu, Švýcarsku, Velké Británii a Nizozemí, kde jsou velmi populární výlety za pozorováním ptactva a pobyty na ekologických farmách.

V posledních letech se ve světě i v České republice stále více rozvíjejí turistické aktivity, mezi které patří:

2.2.1 Ekoturismus

V současnosti se pro ekoturismus vžilo přirovnání „turismus související s chráněným územím“. V České republice však toto příliš neplatí. U nás se používá možná více vystihující vysvětlení, „*forma zodpovědného cestování do přírodních oblastí, která si klade za cíl minimalizaci negativních vlivů cestovního ruchu na životní prostředí a společnost, která dále přispívá k financování chráněných oblastí a která slouží jako zdroj příjmů pro místní obyvatelstvo*“.¹⁷

¹⁶ Vlastní zpracování

¹⁷ UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek: Hospodářské sektory a environmentální integrace* [online]. Praha:

Ekoturistika (ecotourism) byla definována v roce 1991 Mezinárodní společností pro ekoturismus (The International Ecotourism Society) jako: odpovědné cestování ve vzdálených přírodních nebo chráněných či málo navštěvovaných oblastech, které nenarušuje tamní životní prostředí a přispívá k pohodě místních obyvatel.¹⁸

Základním předpokladem pro rozvoj tohoto typu cestovního ruchu, je vztah turistů k přírodě a vztah turistů k místnímu obyvatelstvu. Může být provozován v kteroukoli roční dobu. Podstatou je zodpovědný přístup obou stran zúčastněných, provozovatele ekologicky šetrné služby i návštěvníka. Turistika může být i s výkladem kvalifikovaného průvodce, který podává informace o krajinných hodnotách území a jiných přírodních zajímavostech a úkazech. Průvodce je většinou místní obyvatel, který dobře zná danou oblast a samozřejmě je akreditovaný správou určitého chráněného území.

V České republice jako oficiálně druh cestovního ruchu zavedený není, avšak jeho určité formy již rozvinuty jsou. V zahraničí se stává stále oblíbenějším a jedná se o velmi perspektivní a populární formu cestovního ruchu. Mezi druhy ekoturismu patří: fotografování či pozorování planě rostoucích rostlin či divoce žijících živočichů. Velkou oblibu v zahraničí se těší tzv. birdwatching neboli pozorování ptactva.¹⁹

Jednou z variant ekoturistiky může být geoturismus. Jde o aktivitu provozovanou v národních či geoparcích. V posledních letech se geologické vědy staly velmi významné v souvislosti s nadměrným využíváním nerostných zdrojů, zachováním životního prostředí a tím spojenými problémy. Dalšími typy ekoturismu mohou být například geocaching. Poslední dvě jmenované formy budou více rozvinuty v poslední části mé diplomové práce.

Centrum pro otázky životního prostředí, 2002, 551 s. [cit. 2015-06-24]. ISBN 80-238-8378-X. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/knihovna/UNDP_sbornik/Treti.pdf

¹⁸ Ekoturistika. REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje*[online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009, s. 51 [cit. 2015-06-24]. ISBN 978-80-7212-506-7

¹⁹ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 166 - 167. ISBN 978-80-7041-658-7.

2.2.2 Venkovský cestovní ruch

Druhým typem udržitelného cestovního ruchu je venkovský cestovní ruch. Jak již název napovídá, jedná se o turismus, který je provozován na venkově či v jeho blízkém okolí.

Tyto typy udržitelného cestovního ruchu jsou pokládány především za vhodnou příležitost k hospodářskému oživení českého venkova a některých regionů. Venkovský cestovní ruch nabízí nové zajímavé produkty, které napomáhají ke zviditelnění dané lokality, obce či regionu. Díky němu se postupně odbourává problém sezónnosti a soustředění se pouze na tradiční oblasti kulturně - poznávacího cestovního ruchu.

Venkovský cestovní ruch zahrnuje rekreační pobyty, ale také aktivní turismus mimo oblasti rekreačních a turistických center. Účastníci mohou vyzkoušet následující produkty:

Vesnická turistika

Náplní vesnické turistiky jsou veškeré aktivity ve venkovském prostředí spojené s vesnickým způsobem života. Jedná se o poznání místních zvyků, folklóru, gastronomie, tradičních řemesel či jiných pracovních procesů v zemědělství. Návštěvníci jsou ubytováni v komerčních ubytovacích zařízeních (hotely, penziony) či v rekreačních chatách nebo v soukromí. Do tohoto typu turistiky můžeme zařadit jarmarky, či vesnické tradiční festivaly a slavnosti, jako je například Masopust.

Agroturistika

Druhý typ je velmi blízký vesnické turistice. Liší se zejména v místě ubytování a provozovanými aktivitami. Někdy se agroturistika nazývá zemědělským cestovním ruchem. Účastníci jsou ubytováni na soukromých farmách či statcích, jejich pobyt je spojen s volným pohybem v pracovním prostředí. Sami mohou zapojit do pracovního procesu nevyjímaje zemědělskou výrobu nebo chov zvířat. Často je agroturistika spojena s výcvikem jízdy na koních. Agroturistika je zpravidla provozována podnikateli v zemědělské výrobě sloužící jako doplňková aktivita generující další příjem.

Ekoagroturistika

Ekoagroturistika zahrnuje pobyt na ekologicky hospodařících farmách produkujících bioprodukty. Hlavním znakem ekoagroturistiky je účast návštěvníků na zemědělských pracích a konzumace ekologických produktů.²⁰

Chataření či chalupaření

I tento typ se řadí mezi venkovskou turistiku, i když se nejedná o nový typ cestovního ruchu. Představuje vztah mezi městem a venkovským prostředím.

V České republice se tato forma udržitelného cestovního ruchu dosud příliš nevyvinula. Pobyty na (eko)farmách jsou v počátcích. V současnosti spíše majitelé pořádají workshopy nebo ochutnávky svých produktů a postupně svoji nabídku pro turisty rozšiřují.

2.3 Princip udržitelného cestovního ruchu

Udržitelný cestovní ruch poukazuje na nemožnost nekonečného růstu cestovního ruchu a problém limitovaných zdrojů. Následující Kapitoly se budou zabývat základními charakteristikami udržitelného cestovního ruchu a jeho významem.

2.3.2 Pilíře udržitelnosti

Hlavní princip udržitelného cestovního ruchu, který je nejčastěji zmiňován, a také někdy mylně pokládán za jediný je ekologické chování. Nesmíme však zapomínat, že v případě cestovního se jedná o průřezový obor a tudíž je nutné počítat i s dalšími významnými aspekty, jako je hospodářství a sociálně – kulturní prostředí.

²⁰ Charakteristika venkovského cestovního ruchu. ŠIMKOVÁ, Eva. *Manažerské a marketingové přístupy ve venkovské turistice*. Hradec Králové: Gadeamus, 2008, s. 8-13. ISBN 978-80-7041-586-3.

Jde o schopnost dané destinace udržet svoji pozici na trhu cestovního ruchu vůči konkurenci, schopnost přilákat nové turisty a přesto zachovat kulturní jedinečnost a být v souladu s životním prostředím.²¹

Podstata konceptu udržitelného rozvoje platí pro téměř všechny odvětví je vyváženost tří pilířů, které již byly výše zmíněny. Jedná se o ekonomický, environmentální a sociální pilíře udržitelnosti v dlouhodobém časovém horizontu.

Environmentální pilíř (ekologický)

Turistická destinace není viděna příliš kladně, z environmentálního úhlu pohledu. Přírodní zdroje, často neobnovitelné, jsou nadměrně využívány, kromě toho destinace produkuje odpady zatěžující životní prostředí. Z toho vyplývají tři podmínky, které by měly být splňovány pro trvalou fyzickou udržitelnost destinace:

- 1) Intenzita využívání obnovitelných zdrojů by neměla přesahovat rychlost jejich regenerace.
- 2) Intenzita využívání neobnovitelných zdrojů nepřesahuje rychlost, s níž jsou vyvíjeny jejich trvale udržitelné obnovitelné náhrady.
- 3) Intenzita znečišťování nepřesahuje asimilační kapacitu životního prostředí.

Environmentální udržitelnost je chápána jako zachování základních ekologických procesů s účinnou ochranou životního prostředí a s minimalizací negativních dopadů z turistických aktivit. Důležité je šetrné využívání zdrojů z prostředí, které zahrnují fyzické i lidské zdroje.

Ekonomický pilíř

Z ekonomického hlediska je destinace cestovního ruchu vymezena jako území s ekonomickým statkem, kde se střetává produkce, distribuce, spotřeba a inovace.

Současný svět se potýká s problémem nadměrné spotřeby nad samotnou produkcí. Pro zachování udržitelnosti je důležité dosahovat ekonomického růstu díky inovaci, intenzifikaci a vyšší produktivitě práce. Zejména u cestovního ruchu musí být

²¹ UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek: Hospodářské sektory a environmentální integrace* [online]. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí, 2002, 283 s. [cit. 2015-06-24]. ISBN 80-238-8378-X. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/knihovna/UNDP_sbornik/Treti.pdf

zdroje řízeny tak, aby mohly být využívány i dalšími generacemi, a aby byla udržena vysoká a stabilní úroveň ekonomického růstu a zaměstnanosti.

Sociální pilíř

Po sociální stránce můžeme za destinaci cestovního ruchu pokládat prostředí mezilidských vztahů, kde se setkávají zájmy turistů a místních obyvatel. Sociální rozvoj je takový, který respektuje potřeby všech. Především v poslední době je tomuto pilíři věnována značná pozornost. Sociální a kulturní udržitelnost chápeme jako schopnost komunity, lokální nebo národní absorbovat vstupy jako jsou turisté, bez toho aniž by byla narušena sociální a kulturní harmonie dané destinace. Sociální pilíř zahrnuje rovněž kulturní aspekty – tzn. zvýšení povědomí o kulturních hodnotách.²²

Monika Palatková charakterizuje udržitelný turismus třemi základními rysy: Kvalitou, kontinuitou a vyvážeností. Produkty udržitelného cestovního ruchu mají představovat kvalitu zážitku pro návštěvníky a současně jde i o zlepšení kvality života místních obyvatel. V neposlední řadě musí kvalitu představovat rovněž prostředí dané destinace. Zároveň musí probíhat kontinuita přírodních, kulturních a také ekonomických a sociálních zdrojů a možnost dalších generací využívat jich a profitovat z nich. Vyváženost musí být mezi třemi základními pilíři udržitelnosti a zároveň by měla panovat určitá rovnováha mezi potřebami turistů a místních obyvatel.²³

2.3.3 Význam udržitelného cestovního ruchu

Jak již bylo naznačeno, udržitelný cestovní ruch přispívá regionu několika způsoby. Přímé ekonomické i ekologické dopady vzniklé činností udržitelného cestovního ruchu by měly být minimalizovány. Pro místní obyvatelstvo tento druh

²² Principy a pravidla územního plánování: Principy udržitelného rozvoje území. *Ústav územního rozvoje* [online]. Brno: Ústav územního rozvoje, 2010 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaA/A1-20101115.pdf>

Cestovní ruch a udržitelný rozvoj [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2009, s. 10-11 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

²³ PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní cestovní ruch*. Praha: Grada Publishing a.s., 2011. ISBN 8024737507.

turismu přináší pracovní příležitosti, jako například: místo kvalifikovaného průvodce, či geoprůvodce, nebo v propagaci ekoturismu, v incomingových turistických agenturách, v ubytovacích či stravovacích zařízeních, ve výrobě upomínkových předmětů. Pomáhá stabilizovat venkovské obyvatelstvo a osídlení venkova. Kromě toho vede k pochopení unikátních hodnot lokality ze strany jejich obyvatel. A zároveň by se měl stát hlavní motivací pro zahraniční a domácí návštěvníky, kteří dokáží tyto hodnoty ocenit.

V dané lokalitě musí řízení tohoto typu cestovního ruchu zahrnovat komplexní soubor různých strategií a opatření. Může být i konkurenční výhodou pro danou destinaci na trhu cestovního ruchu. Využívá potenciál venkova a oživuje zaostalé regiony. Dochází ke zviditelnění regionu jako specifické destinaci s jedinečným produktem environmentálně šetrného cestovního ruchu a zároveň přispívá k vybavenosti obcí. Podporuje kulturní a ekonomické změny (zejména novou výstavbu a investiční činnosti). Ekologicky šetrné aktivity dlouhodobě vykazují ekonomický přínos, stimuluje rozvoj podnikatelských aktivit a přináší rozvojový kapitál do obcí.

Mimo výše uvedeného udržitelný cestovní ruch umožňuje vznik partnerských vztahů mezi veřejným a soukromým sektorem, s jednotlivci i organizacemi. Vytváří lepší podmínky pro hospodaření i na méně výnosných či ohrožených farmách a podnicích a napomáhá zvyšovat standard zemědělských domácností. Po finanční stránce se udržitelný cestovní ruch projevuje ve zvyšování příjmů obyvatel obce i místního rozpočtu. Po stránce kulturně - sociální, význam spočívá v udržování a oživování venkovských tradic a zvyků, gastronomie a folkloru a podpoře tradiční řemeslné výroby.²⁴

2.4 Marketing udržitelného cestovního ruchu a ekocertifikace

Koncept udržitelnosti by neměl být pouze záležitostí turistů v podobě jejich zodpovědného chování k životnímu prostředí. Měl by se týkat všech zainteresovaných dodavatelů a poskytovatelů služeb cestovního ruchu

²⁴ Význam venkovské turistiky. ŠIMKOVÁ, Eva. *Manažerské a marketingové přístupy ve venkovské turistice*. Hradec Králové: Gadeamus, 2008, s. 13. ISBN 978-80-7041-586-3.

Marketing především slouží k tomu, aby destinace byla především dlouhodobě funkční a konkurenceschopná. Z tohoto důvodu je kvalitní marketing zásadní pro fungování a zajištění udržitelnosti. Často se můžeme doslechnout mylné informace, že udržitelný cestovní ruch bude fungovat jen tehdy, pokud se žádný marketing destinace neprovozuje. Marketing však nemá pouze funkci „reklamy“, ale je také nepostradatelným nástrojem pro výzkum, zprostředkování informací, ovlivňování chování trhu (jak na straně poptávky, tak nabídky).

Bezpochyby jedno z nejpodstatnějších součástí marketingu je marketingový výzkum a dílčí analýzy. Cílem není pouze zvýšení poptávky, ale zjištění příčin chování účastníků udržitelného cestovního ruchu (návštěvníků, poskytovatelů služeb,..) a nalezení vlivů na spotřební chování turistů. Takovéto výzkumy však bývají pro malé a střední podniky nákladné a mnohdy časově náročné. Tudíž výsledky poté nemusejí být aktuální.

Pro příznivé tržní podmínky, je nepostradatelná segmentace potenciálních návštěvníků, ještě více než u běžných typů cestovního ruchu. Udržitelný turismus není masovým typem. Z tohoto důvodu je nutný specifický marketingový přístup, který bude tzv. tailor made – šitý na míru dle individuálních potřeb a přání klientů. Rozdělení stávající klientely zajistí lepší zacílení a konečný efekt.

Jedním z příkladů, může být návrh M. Palatkové na „systém návštěvnických karet“, které povedou k využití správných marketingových nástrojů. Koupí karty získá majitel využití řady slev či jiných výhod. Například zlevněný vstup ekologicky zaměřených zařízení, slevu na průvodcovské služby a další. Karty mají za úkol motivovat návštěvníky ke změnám ve prostorovém a časovém vnímání s spotřebním chování.

Marketingové postupy musí však vycházet z průběžných kontrol výsledků a monitoringu stavu rozvoje udržitelného cestovního ruchu. Metodika a postupy pro kontrolu jsou různé, dle možností a typu podniku.²⁵

²⁵ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 161 - 163. ISBN 978-80-7041-658-7.

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE. *K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek: Hospodářské sektory a environmentální integrace* [online]. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí, 2002, 283 s. [cit. 2015-06-24]. ISBN 80-238-8378-X. Dostupné z: http://www.czp.cuni.cz/knihovna/UNDP_sbornik/Treti.pdf

Mezi jeden z významných nástrojů marketingu patří ekocertifikace. V současné době zdomácněl již i anglický termín eco - labellig nebo též počestěný výraz ecolabeling. Základní myšlenka ekocertifikace spočívá ve vytváření specifických norem či standardů a především zajištění jejich dodržování.

V případě udržitelného cestovního ruchu hovoříme o různých druzích dobrovolné certifikace kvality ekologicky příznivých produktů cestovního ruchu.

Na trhu cestovního ruchu dnes existuje několik typů ekoznaček a ekocertifikátů, které mají upozorňovat na výjimečnost daného produktu a zaručují některé aspekty udržitelného cestovního ruchu. Fungují systémy, které hodnotí a mají právo udělovat tyto ekocertifikáty či ekoznačky dané službě či produktu, které slouží jako o doklad o jejich environmentální kvalitě.

První certifikační program byl vytvořen v tehdejší Spolkové republice Německo v roce 1978 s ekoznačkou „Modrý anděl“. Od roku 1992 funguje Systém ekoznačení Evropské unie. O dva roky později byl v České republice zaveden Národní program označování výrobků ochrannou známkou „Ekologicky šetrný výrobek“. V roce 2004 v souvislosti se vstupem do Evropské unie se součástí programu stalo i udělování Ekoznačky EU (též známé jako „Květina / The Flower“).

V současné době je možné se setkat v České republice pouze s výše uvedenými ochrannými ekoznačkami: Ekologicky šetrný výrobek / služba, která je nejčastěji používaná ekologická značka v České republice. Druhým typem je Květina.

Certifikace je vždy udělována třetí stranou, což znamená, že ekoznačku neudělují ani výrobci, ani spotřebitelé. Musí být ověřena dlouhodobá šetrnost k životnímu stylu i prostředí spotřebitele se zachováním vysoké úrovně kvality.

V ČR existuje Národní systém pro označování ekologicky šetrných služeb, který dohlíží na dodržování určitých kritérií, kdy je posuzována ekologická kvalita a environmentální management jakosti. Dále je nutné prokázání vazby s regionem, vztah k životnímu prostředí, použití místních surovin, soulad s místními tradicemi, ruční výroba, jedinečnost, atd.

Zmíněné ekoznačky uděluje Česká informační agentura pro životní prostředí Cenia. Tento certifikační orgán uděluje rovněž i evropskou obdobu ekoznaček tzv. The Flower.²⁶ Takovéto výroby a služby mají právo (formou licenční smlouvy) užívat logo

²⁶ O ekoznačení. *Cenia: Česká informační agentura životního prostředí* [online]. 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www1.cenia.cz/www/node/611>

značky k marketingu produktů na určitou dobu s možností prodloužení. V obchodech jsou viditelně označovány pomocí specifického symbolu ekoznačky.

Jedním z důvodů proč firmy či podnikatelé dávají certifikovat své produkty je upozornění šetrnosti k životnímu prostředí věrohodným způsobem. Současně slouží ekoznačky jako marketingový nástroj. Pro firmy mohou ekoznačky rovněž znamenat ekonomické či materiální úspory či zvýšení konkurenceschopnosti daného podniku. Naopak spotřebitelům někdy tato označení pomáhá při výběru zboží.²⁷

Hlavní cíle ekocertifikace jsou však dalekosáhlejší. Zvolením produktu či podniku označeného ekoznačkou spotřebitelé podporují nejen ochranu životního prostředí, ale také inovativní řešení jejího zlepšování. Neméně významné je přispění k udržení místní kultury a ekonomiky. Nevýhodou se může zdát velké množství ekoznaček. Spotřebitelé tak nepoznají, které jsou důvěryhodné. Tento případ však v České republice zatím nehrozí.

A jaké produkty mohou být vůbec certifikovány? Agentura Cenia může udělit ekoznačku spotřebnímu zboží, potravinám či službám. Rovněž ubytovací zařízení musela nějak přistoupit k novému trendu udržitelnosti a uspokojit nové požadavky v poptávce v tomto směru. Určitá řešení přinesla právě certifikace hotelů a penzionů včetně kempů jako ekologicky šetrných ubytovacích zařízení.²⁸ V České republice existuje však v současnosti bohužel spíše menší počet certifikovaných eko-hotelů či eko-penzionů. Velkou překážkou jsou poměrně vysoké náklady na obdržení ekologického certifikátu a užívání značky. Od roku 2006 existuje 6 ubytovacích eko-zařízení: hotel Adalbert, Alta Plaza, Adria, Mosaic House, Chateau Mcely a centrum Veronica Hostětín. Nyní mohou zažádat o ekocertifikaci celé hotelové řetězce nebo určité lokality či dokonce celé destinace.

Další certifikační systém spočívá v značení místních výrobků. Klíčovými prvky jsou místní původ, kvalita a šetrnost daného produktu k životnímu prostředí. Jedná se o systém zaváděný Regionálním environmentálním centrem České republiky zaměřený a

Jak označení funguje. *Cenia: Česká informační agentura životního prostředí* [online]. 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www1.cenia.cz/www/ekoznaceni/jak-ekoznaceni-funguje>

²⁷ O ekoznačení. *Cenia: Česká informační agentura životního prostředí* [online]. 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www1.cenia.cz/www/node/611>

²⁸ Výkladový slovník: životní prostředí, udržitelný rozvoj. *Ekopolitika* [online]. 2006 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.ekopolitika.cz/>

zvyšování povědomí o oblastech patřících do evropské soustavy chráněných území Natura 2000. Projekt byl realizován na čtyřech územích: v Krkonoších, Beskydech, na Šumavě a v Moravském krasu. Produkty vhodné pro certifikaci můžeme rozdělit do tří skupin:

Řemeslné výrobky a umělecká díla - např. výrobky ze dřeva, slaměné ozdoby, krajky, šperky, keramika, sklo, papírové obaly, upomínkové předměty, nábytek a další.

Potraviny a zemědělské produkty – např. mléko, sýry, maso, vejce, pečivo, obiloviny, ovoce, zelenina, víno, nápoje (šťávy a mošty), med a další.

Přírodní produkty – např. lesní plody, léčivé byliny, čaje, extrakty z rostlin pro kosmetické účely, rákos pro stavební účely, kompost, minerální voda a další.

Tyto typy produktů obdrží specifickou značku a logo, které zaručují jejich regionální původ, kvalitu a především šetrnost k životnímu prostředí. Dle regionů se používají čtyři typy značek k označování výrobků: „Vyrobeno v Beskydech“, „Krkonoše – originální produkt“, „Šumava- originální produkt“, „Moravský kras – regionální produkt“

Značka vypovídá o tom, že produkt je tradičně a ručně vyroben z místních surovin a navíc používá motiv regionu ve svém logu. Takto označené produkty pomáhají vhodně reprezentovat a posilovat danou lokalitu a dotvářet celistvý charakter, který je výjimečný svoji zachovalou přírodou a dalšími atraktivitami.

Dalším cílem značení místních produktů je zamezení nesprávnému používání názvů a symbolů. Pomáhají čelit konkurenci dováženým výrobkům, které zneužívají název regionu pro zvýšení prodeje. Kromě toho certifikace přináší místním živnostníkům, řemeslníkům či zemědělcům dobrou propagaci a reklamu jejich produktům. Získávají konkurenční výhodu a sounáležitost s regionem a vzájemnou spoluprací.²⁹

²⁹ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 164 - 165. ISBN 978-80-7041-658-7.

MUSIL, Martin. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu: (metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty): Sborník příspěvků z kulatého stolu*. Praha: Oeconomica, 2010, 47 s. ISBN 978-80-245-1689-9. Dostupné také z:

Existují další typy regionálních značení. V současné době se mohou certifikovat i zážitky.

2.5 Indikátory udržitelného cestovního ruchu

Dalším často užívaným termínem v souvislosti s udržitelným cestovním ruchem jsou „indikátory“. Předchozí kapitola vypovídá o ekocertifikaci jako nástroji k podpoře udržitelného cestovního ruchu. Neméně důležitá je však i kontrola průběžného stavu rozvoje udržitelného cestovního ruchu, jak již bylo výše zmíněno. Vytyčené cíle se musí hodnotit na základě předem stanovených ukazatelů, tzv. indikátorů udržitelného cestovního ruchu.

*Indikátory jsou výsledkem zpracování a určité interpretace primárních dat. Nemají smysl samy o sobě, ale v širších souvislostech – jsou zaměřeny určitým směrem, něco ukazují.*³⁰ Kvantifikují udržitelnost a zároveň by měly říkat, zda se ke stanovenému cíli přibližujeme, či naopak se od něj vzdalujeme.

Monitorování udržitelnosti je dlouhodobou a soustavnou činností. Výsledkem může být predikce vývoje. Indikátory životního prostředí a udržitelného rozvoje se vytvářejí na mezinárodní a národní úrovni. Tento systém by měl být vhodným podkladem při vypracování dlouhodobých národních strategií a napomáhat k pravidelnému hodnocení. Hlavními uživateli budou úředníci státní správy, veřejní

http://www.mestohabartov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=3633&id_dokumenty=2060

Ekoznačení – ecolabelling. *Vítejte na Zemi: multimediální ročenka životního prostředí* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z:

http://vitejenazemi.cz/cenia/index.php?p=ekoznaceni_ecolabelling&site=spotreba

What is Ecolabelling. *Global Ecolabelling Network* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.globalecolabelling.net/what_is_ecolabelling/index.htm

Ekoznačení. *Ministerstvo životního prostředí ČR: Publikace a periodika* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z:

[http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/\\$file/E%C5%A0V.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/$file/E%C5%A0V.pdf)

³⁰ Co jsou to indikátory. *Centrum pro otázky životního prostředí* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze [cit. 2015-06-25].

činitelé, odborníci, kraje, instituce a nevládní organizace. Tyto informace by měly být dostupné i pro širokou veřejnost.

Monitorování mělo být součástí informačních systémů v cestovním ruchu jako nástroj managementu v každém podniku cestovního ruchu.

Indikátory na mezinárodní či národní úrovni jsou však velmi obecné a z tohoto důvodu často nepřinášejí potřebné informace. Jednotlivé země, firmy, destinační společnosti používají vlastní metody, měření, rozdílné soubory parametrů. Navíc pro různá území jsou vhodné různé sady indikátorů monitorující převážující vlivy na typické složky systému lokality. Existují ukazatele či indikátory vhodné speciálně např. pro ostrovní oblasti, horské oblasti, kulturní místa či chráněné oblasti.

Sledování stavu systému, vyhodnocování dlouhodobých trendů a měření využívání zdrojů se musí určit dle vlastních možností a parametrů. Z tohoto důvodu je obtížná srovnatelnost s ostatními podniky. Problém neulehčil ani vstup do Evropské unie, kdy zanikly některé hranice v rámci Schengenského prostoru. Tím tak například vznikla nemožnost přesného sledování příjezdů a odjezdů.

Veškeré indikátory by se měly vyznačovat následujícími rysy:

- Snadnou a jednoznačnou interpretovatelností - dobrá vypovídající schopnost a jednoduchý vztah mezi indikátorem a sledovaným jevem.
- Jedinečností – získané data nemají být opakovatelné. Každý indikátor je specifický.
- Reprezentativností – musí být zřejmé, jaký předmět či jev daný indikátor sleduje. Musí být zvoleno vhodné geografické měřítko, časové rozložení, odběr vzorků a další parametry.
- Dobrou měřitelností a s minimálními negativními účinky zjišťování hodnoty indikátoru na životní prostředí.
- Nízkými náklady na zjišťování a vysoký užitek z jejich použití.
- Jednoznačnou stanovenou metodikou pro tvorbu
- Zpětnou vazbou a výpovědní schopností a načasováním k reálnému vývoji stavu prostředí
- Transparentností – postup získávání dat musí být legální. Musí být jasné, z jakých zdrojů se brala data a jaké metody byly prováděny.

Zároveň vždy musí obsahovat 3 důležité aspekty: kvantitu, kvalitu a čas. Řada aspektů udržitelného cestovního ruchu je význačná a hodnotná, avšak obtížně měřitelná. Je nutné hledat způsoby a možnosti měření, které vždy nemusejí být výsledkem vědeckých dat, tedy objektivně změřitelné indikátory určitými postupy. Druhým typem

jsou objektivizované indikátory - vycházející přímo z lidí - turistů či místních obyvatel, týkající se změn chování lidí, pocitů a přání apod.³¹

Základem je nalézt vhodný metodologický podklad pro další postupy. V oblasti udržitelného cestovního ruchu dominantní postavení zauímají indikátory životního prostředí, zpravidla by se však měly týkat všech třech základních pilířů udržitelného rozvoje.

Obecně je možné rozdělit ukazatele na dvě základní formy. Klíčové (obecné) indikátory lze aplikovat univerzálně, téměř ve všech destinacích. Tyto indikátory se týkají: ochrany území, stresu, intenzity užívání, sociálních dopadů, kontroly rozvoje, odpadového hospodářství, procesů plánování, kritických ekosystémů, spokojenosti spotřebitelů i místních obyvatel, přínos cestovního ruchu místní ekonomice, únosnost kapacity územního rozvoje cestovního ruchu, atraktivnost a další.

Z roku 1992 WTO zpracovala základní metodiku, kdy byl zpracován soubor deseti hlavních indikátorů udržitelného cestovního ruchu:

1. Ochrana prostředí
2. Zatížení
3. Intenzita využívání
4. Sociální dopad
5. Kontrola rozvoje
6. Management dopadu
7. Proces plánování
8. Spokojenost zákazníka a lokální spokojenost
9. Kritický ekosystém

³¹ *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2009, s. 79 -84 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

Co jsou to indikátory. *Centrum pro otázky životního prostředí* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze [cit. 2015-06-25].

PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 151 - 152. ISBN 978-80-7041-658-7.

Informační systém indikátorů životního prostředí. INDROVÁ, Jarmila. *Mezinárodní cestovní ruch: Vybrané kapitoly*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 76-77. ISBN 978-80-245-1287-7.

10. Přispění cestovního ruchu k lokální ekonomice

Druhou formou jsou specifické indikátory - které lze užít pro konkrétní lokalitu, či typ destinace. Například v chráněných územích je nutnost sledovat rychlost reprodukce klíčových druhů a biodiverzitu, intenzitu cestovního ruchu, pytláčení, atd. Například pro horské oblasti je důležité sledovat stupeň eroze, dopravní dostupnost. Jsou hůře srovnatelní s ostatními podniky, avšak mají větší vypovídací hodnotu pro sledované území. Velmi významným ukazatelem je v této oblasti indikátor únosnosti území, který má za úkol zjistit maximální únosnost zátěže území způsobené aktivitami cestovního ruchu. Pro destinace cestovního ruchu lze užívat několik dimenzí v podobě fyzicky únosnosti kapacity, ekonomické, ekologické psychologické či socio-kulturní. Každá z dimenzí se měří jiným způsobem.³²

³² PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 135 - 140. ISBN 978-80-7041-658-7.

3. Geopark Český ráj

Poslední část mé práce bude věnována Geoparku Český ráj, který je vhodným příkladem pro udržitelný cestovní ruch.

3.1 Geoparky jako nový trend v oblasti udržitelného cestovního ruchu

Již výše v práci byl uveden termín geoturismus a stručně popsán jako jeden z typů udržitelného cestovního ruchu. Následující část mé práce se bude zabývat geoparkům, specifickým územím vhodným pro geoturismus.

3.1.1 Sít' národních, evropských a globálních a geoparků

Na počátku nového tisíciletí byla založena sít' evropských geoparků (EGN – European Geoparks Network). Postupně se myšlenka geoparků začala šířit celosvětově. Během několika let vznikly geoparky v Asii, Austrálii, Severní a Jižní Americe.

Začalo být rozvíjeno mezinárodní partnerství mezi geoparky a spolupráce s organizací UNESCO. V roce 2004 se konala první celosvětová konference o geoparcích v Pekingu, kde byla přijata tzv. Pekingská deklarace, na jejímž základě vznikla Světová sít' Geoparků pod patronací UNESCO. Jeden z výsledků jednání byl, že každý evropský geopark se stává rovněž geoparkem UNESCO nebo - li bude patřit do globální sítě geoparků (GGN – Global Network of Geoparks). Z tohoto důvodu mohou evropské geoparky používat logo „Evropský geopark“, ale také logo Světové sítě geoparků

Pro porovnání vývoje uvádím počty geoparků z Globální a Evropské Sítě v roce 2010 a o pět let později. Rozvoj geoparků jde rychle dopředu a stále přibývá nových členů do sítě.

Sít' globálních geoparků		
rok	počet geoparků	počet zemí
2010	77	25
2015	111	34

Sít' evropských geoparků		
rok	počet geoparků	počet zemí
2010	48	19
2015	65	22

Tabulka 2: počet geoparků - vlastní zpracování

Sít' geoparků je pokládána za významný evropský organizační prvek pomáhající při vzájemné propagaci a zároveň slouží jako fórum pro výměnu znalostí a zkušeností. Představuje ideální prostředí pro šíření nových myšlenek a rozvoj demokracie, cestovního ruchu, obchodu a vzdělávání.³³

V současnosti je evropská sít' tvořena 65 geoparky z 22 evropských zemí. Největší zastoupení má Španělsko s deseti geoparky, Itálie má o jeden méně.

V roce 2005 byl udělen části oblasti Českého ráje udělen status Geopark UNESCO Český ráj a zároveň se stal členem Sítě Evropských geoparků. Česká republika potvrdila, že některé její území jsou unikátní i v mezinárodním měřítku a zároveň vhodná pro další rozvoj území.³⁴

Kromě geoparků UNESCO ve vyspělejších zemích vznikají národní sítě geoparků. Sít' je založena na spolupráci týkající se především výměny zkušeností mezi jednotlivými členy. Roku 2010 byla podepsána charta o vzniku národních parků i v České republice, kterými se následně staly dva geoparky: Geopark Český ráj a Geopark Egeria.

Geopark Egeria se z části rozprostírá na území Karlovarského kraje, zbytek oblasti nalezneme za hranicemi v Bavorsku. Jméno dostal podle německého názvu řeky Ohře – Eger.

Řídícím orgánem je Rada národních geoparků České republiky, která podporuje činnost geoparků a zároveň rozhoduje o kandidátských územích do sítě.³⁵ Založením sítě

³³ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 17. ISBN 978-80-7041-658-7.

³⁴ Evropské geoparky. *Geopark Český ráj* [online]. Geopark Český ráj o.p.s. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=4>

Meet our geoparks. *European Geoparks* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.europeangeoparks.org/?page_id=168

³⁵ Sít' národních geoparků v ČR. *Národní Geopark* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>

národních geoparků se otevírají nové možnosti pro rozvoj českých geoparků a s nimi související vývoj daného regionu.

V roce 2015 se Česká republika může chlubit již 6 národními geoparky. Kromě dvou zmíněných v roce 2012 se členy Sítě národních geoparků staly dva další geoparky: Národní geopark GeoLoci, který navazuje na Národní geopark Egeria a s ním společně je součástí přeshraničního Česko - bavorského geoparku. Nachází se v tachovském okrese. Druhým členem je Národní geopark Železné hory. O dva roky byl certifikát národního geoparku udělen dalším dvěma oblastem, jimiž se staly: Národní geopark Kraj Blanických rytířů, který se rozkládá v Podblanické oblasti na pomezí tří krajů – Středočeského, Jihočeského a kraje Vysočina. Posledním členem je Národní geopark Podbeskydí nacházející se na Moravě na východním okraji Beskyd.

V současnosti je zde dalších pět kandidátských oblastí, mezi které patří: Geopark Joachima Barranda, Geopark Jeseníky, Geopark Vysočina či Geopark Ralsko a Geopark Broumovsko.³⁶

3.1.2 Vymezení pojmu geopark

Pojem geopark je definován Chartou Evropských geoparků (European Geoparks Network): „*Geopark je území, kde se nachází geologické dědictví evropského významu a uvnitř kterého se uplatňuje strategie trvale udržitelného rozvoje. Toto území je podporováno evropskými programy financování, pomocí kterých dochází k jeho následnému rozvoji.*“³⁷

Směrnice MŽP č. / 2011 vymezuje geopark jako území *zahrnující geologické jevy zvláštního významu a skupiny geotopů, mající regionální a národní význam pro geovědy, mají geologickou vzácnost a reprezentující krajinu a její geologickou historii. Kromě geologických hledisek zahrnuje i fenomény geomorfologické, archeologické, ekologické a historické, kulturní a esteticky hodnotné prvky krajiny, které mohou být současně využívány pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu.*³⁸

³⁶ Geoparky na území ČR. *Národní Geopark* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky>

³⁷ MCKeever, FREY, 2005, s.4

³⁸ Sít' národních geoparků v ČR. *Národní Geopark* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>

Území geoparku se vyznačuje zajímavou krajinou, kdy se v průběhu stovek miliónu let vytvořil členitý reliéf se skalními útvary. Oblast je plná geologických a jiných rozmanitostí, mezi které mohou patřit i staré opuštěné lomy, u nichž geologické odkryvy jedinečným způsobem dokumentují vývoj a složení neživé části přírody.

Geopark není oplocené území. Jde o volně přístupnou krajinu s dostatečnou rozlohou a vymezenými hranicemi. Daná lokalita je protkána systémem turistických tras a naučných stezek. Jedná se o osídlenou oblast s územím hospodářským rozvojem. Geoparky jsou považovány za dosud nevyužitý potenciál pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu.

Důležité je zdůraznit, že status geoparku, ať už národního či světového není udělován natrvalo. Funguje zde tzv. „systém tří karet“, kdy po čtyřech letech je národní geopark znovu posuzován. Geoparky mohou obdržet zelenou kartu, což znamená, že se platnost certifikátu prodlouží. Druhou možností je červená karta – konec platnosti certifikátu, ale geopark může požádat o novou nominaci. Třetím typem je žlutá karta - geopark funguje dál, s tím, že většina kritérií je splněna, avšak něco je třeba vylepšit a to do doby dvou let.³⁹

3.1.3 Význam geoparků

Geopark je v současné době frekventovaným tématem. Vystává však otázka, zda veřejnost chápe jeho skutečný význam. Mnozí považují geopark za moderní termín pro chráněnou krajinnou oblast. V jiném případě se objevují pochybnosti, proč je třeba vytvářet geoparky, když již existuje zavedený systém ochrany přírody, v podobě národních parků, chráněných krajinných oblastí, přírodních rezervací a jiných chráněných územích.

³⁹ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 169. ISBN 978-80-7041-658-7.

Podpisem Charty byly dnes v ČR vyhlášeny první dva nové národní geoparky. KREBSOVÁ Jarmila. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/news_100604_geoparky

Stručný popis Geoparku. *Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=7>

Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

Geoparky nejsou dalším typem zákonem chráněných území, ale ukázkou toho jak žít v souladu s přírodou. Hlavním cílem je samozřejmě ochrana dané lokality a zachování výjimečnosti přírodních, geologických a archeologických lokalit v souladu s legislativou a místními tradicemi. Ochrana přírody úzce souvisí s vědou a výzkumem. Odborníci v geoparku zkoumají různé přístupy a metody k ochraně a dále je předávají.

Obdržením certifikátu Geopark UNESCO se členové zavazují k uskutečňování cílů Agendy 21 a Světového Summitu o udržitelném rozvoji.⁴⁰

Činnost geoparků představuje především velkou příležitost pro udržitelný rozvoj území. Geoparky reagují na změny týkající se udržitelného rozvoje a hospodářských, kulturních a sociálních proměn na venkově posledních několik desetiletí. Největší odlišnost od předchozích zavedených forem spočívá v celkovém chápání krajiny. Zásadním aspektem je vnímání oblasti jako harmonického celku přírody, kultury a společnosti a prezentace návštěvníkům geoparku prostřednictvím udržitelného cestovního ruchu.

Činnost geoparků je zároveň cenným nástrojem pro spolupráci a rozvoj regionu. Geoparky spolupracují s dalšími národními či zahraničními geoparky a jinými projekty či organizacemi. Neustále se tak díky výměně informací a zkušeností vyvíjí.

Mezi další aktivity patří podpora drobného ekologického zemědělství a jiných hospodářských procesů, tradičních řemesel, místní gastronomie a umění a udržitelného cestovního ruchu. Geoparky jsou zakládány z iniciativy dobrovolné spolupráce různých subjektů v dané lokalitě a především v souladu s místním obyvatelstvem a jejich tradicemi. Geoparky se snaží aktivně zapojit místní obyvatelstvo do jejich fungování a pomáhat upevňovat jejich vazby ke krajině a posilovat sounáležitost místního společenství. Cílem je, aby se aktivně zapojili do kulturní revitalizace území jako celku.

Vhodným nástrojem pro propagaci geoparku je udržitelný cestovní ruch ve formě tzv. geoturismu. Produkty geoturismu spojují prezentaci geologického dědictví a jeho udržitelné využívání s výchovou návštěvníků k úctě živé a především neživé přírodě s aktivitami geoparku.⁴¹

Úkolem je seznámit laickou veřejnost s vývojem planety Země a zároveň poukázat na význam přírodních podmínek a hodnot regionu. Smysl geoturismu však

⁴⁰ PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 172. ISBN 978-80-7041-658-7.

⁴¹ Síť národních geoparků v ČR. *Národní Geopark* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>

nespočívá pouze v pozorování přírody, zahrnuje také návštěvy historických a kulturních památek. V neposlední řadě jde o vysvětlení významu vlivu na kulturní a ekonomický rozvoj společnosti v průběhu několika tisíciletí. Díky hornickým skanzenům anebo zpřístupněním důlních děl se vysvětluje důležitost využívání nerostných zdrojů.

Pozornost většiny turistů vždy směřovala na známé památky a vyhlášené oblasti CHKO. Geopark se snaží nalákat návštěvníky i do jiných téměř opomenutých, avšak velmi zajímavých míst. Certifikovaní geoprůvodci seznamují návštěvníky se všemi zajímavostmi geoparku živé i neživé přírody. Výrazně tak napomáhají zkvalitnit zážitek z exkurzí po geoparku, které lze projít pěšky, jízdou na kole nebo koni. Další možností je poznání geoparku na raftu při sjíždění řek nebo z ptačí perspektivy letem balónem nebo menším letadlem.

Geopark je volně přístupná krajina, kterou si každý návštěvník může prozkoumat sám. Na turistických cestách jsou naučné tabule nebo tzv. geotagy, které pomocí mobilního telefonu nabízejí zajímavé texty, obrázky a animace.

Kromě toho se nabídka geoparku pokouší návštěvníky zaujmout více smysly, nejde jen o standardní prohlídku, ale především o zážitek. Vědecké poznatky a objevy z geologie a dalších oborů jsou popularizovány atraktivní formou pro dospělé, děti i mládež. Prostřednictvím her, komentovaných prohlídek, diskuzí, různých aktivit, her a zábavných přístupů láká turisty z celého světa. Návštěvníci se mohou zapojit do workshopů. Mohou si vyzkoušet například výrobu z keramiky, práci s kovy nebo mohou pomoci při některých aktivitách na ekofarmách. Zařadit sem můžeme i ochutnávky a degustace místních jídel a nápojů.⁴²

3.2 Geopark Český ráj

Jako hlavní téma diplomové práce jsem si zvolila nejstarší geopark v České republice, kterým je Geopark Český ráj.

⁴² PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 172. ISBN 978-80-7041-658-7.

Podpisem Charty byly dnes v ČR vyhlášeny první dva nové národní geoparky. KREBSOVÁ Jarmila. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/news_100604_geoparky

3.2.1 CHKO Český ráj a turistický region

Oblast Českého ráje se nachází se necelých sto kilometrů severovýchodně od Prahy ve středním Pojizeří. Současné vymezení území vzniklo v osmdesátých letech 19. století, název dostalo díky lázeňským hostům ze Sedmihorek. Ještě než se území stalo geoparkem, bylo v roce 1955 prohlášeno jako první chráněnou krajinnou oblast v tehdejším Československu.⁴³

CHKO Český ráj se rozprostírá na území o rozloze 181 km, které zasahuje do 3 krajů a 4 okresů – Liberecký (okresy Semily a Jablonec Nad Nisou), Královéhradecký (okres Jičín) a Středočeský kraj (okres Mladá Boleslav). Jedná se o výjimečnou malou oblast s vysokou koncentrací turistických atraktivit, které zahrnují 2 národní přírodní památky (Suché skály a Bozkovské dolomitové jeskyně), 11 přírodních rezervací a 11 přírodních památek a mnoho historických a kulturních památek. V roce 1998 bylo vymezeno 15 turistických regionů. Český ráj se stal jedním z nich.

Region je turisticky populární oblastí. V roce 2014 Český ráj navštívilo přes 1,4 milionu turistů, v předminulém roce přibližně 1,2 milionu turistů. Český ráj patří rovněž mezi nejlépe propagované turistické oblasti (po Praze).⁴⁴

3.2.2 Vývoj Geoparku a vymezení oblasti

První českým geoparkem byl Český ráj vyhlášen 25. října 2005. Byl přijat do prestižní sítě geoparků díky řadě aktivit v oblasti vzdělávání, vědy, kultury a turistiky. Zrodu geoparku však předcházela kandidatura skalních měst Českého ráje na zápis na Seznam světového dědictví UNESCO. První pohnutky se objevily ve studii ministerstva životního prostředí již v devadesátých letech 20. století. Mezinárodní organizace pro ochranu přírody IUCN vydala ne příliš příznivou hodnotící zprávu a žádost na nominaci

⁴³ Turistický potenciál regionu. *CzechTourism* [online]. Praha [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>

⁴⁴ VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA DOMÁCÍ CESTOVNÍ RUCH: SOUHRNNÁ ETAPOVÁ ZPRÁVA LÉTO 2014. *CzechTourism*[online]. Praha, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.czechtourism.cz/getmedia/f2b59f5c-6e98-4f5f-b348-b7687ef6ed62/12_01_15_etapova_zprava_leto_2014.pdf.aspx

musela být stažena. Díky tomu, se vytvořil se prostor pro hledání nových možností k zápisu Českého ráje do seznamu UNESCO, které netrvalo příliš dlouho. V roce 2004 tehdejší náměstek sekce ochrany přírody a krajiny a ředitelka odboru lidských sídel a člověka z ministerstva životního prostředí projednali na 1. mezinárodní konferenci o geoparcích v Pekingu možnost nominace Českého ráje jako geoparku UNESCO. Na základě „Dohody o spolupráci“, která byla uzavřena mezi významnými institucemi v oblasti kultury, ochrany přírody a cestovního ruchu byla podána nová žádost, tentokrát na nominaci a geopark. Na přípravě „Dohody“ se podílely například: Městské muzeum Nová Paka, Regionální muzeum a galerie v Jičíně, Správa CHKO Český ráj, Sdružení Český ráj, Muzeum Českého ráje, Autocamp Sedmihorky a další. Na odborné přípravě se podílely státní organizace, např. Akademie věd ČR a Česká geologická služba.

Mezi základní nominační kritéria národního geoparku patří:

- 1) geologická a kulturně historická hodnota území
- 2) velikost a kompaktnost území
- 3) prokazatelná spolupráce klíčových aktérů
- 4) infrastruktura, stav geostezek
- 5) management cestovního ruchu
- 6) interpretační, propagační a osvětové materiály
- 7) manažerská struktura geoparku
- 8) financování provozu geoparku
- 9) kvalita nominační dokumentace

O rok později se Geopark Český ráj stal se součástí Evropské a Globální sítě geoparků pod patronací UNESCO. Geopark užívá znak Sítě geoparků na propagačních a vzdělávacích materiálech, na vybraných ubytovacích a stravovacích zařízeních a některých produktech a spolupracujících subjektech.⁴⁵

⁴⁵ Sít' národních geoparků v ČR. *Národní Geopark* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>

ŠOLTYSOVÁ, Lenka. *Případová studie: Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://envirup.profiimap.cz/download/ochranaprirody/Pripadove_studie_digitalne.pdf

V roce 2010 se Geopark Český ráj stal rovněž geoparkem národním a jeho postavení nabylo na významu. Právě v tomto roce musel Geopark znovu obhajovat na další čtyři roky své členství v Síti Evropských a Globálních geoparků. Certifikát znovu obdržel spolu s evaluační zprávou o velmi příznivém vývoji a pokroku geoparku v oblasti finančního i personálního řízení, turistické nabídky a infrastruktury. Kladné hodnocení patřilo i pro oblasti vzdělávání i výzkumu. Český ráj je v současné době nadále jediným územím v České republice, které je certifikované Národním, Evropským i Globálním geoparkem.⁴⁶

Geopark se rozprostírá na území CHKO Český ráj, ale sahá daleko za její hranice, zahrnuje například oblast jako jsou: Boskovské jeskyně či Novopacko. Hranice Geoparku téměř kopíruje území navržené v roce 1975 pro rozšíření CHKO Český ráj. Pokrývá přibližně 745 km, zatímco CHKO pouze 180 km. *„Český ráj je nejstarší chráněná oblast u nás a je hodně navštěvovaná, někdy až moc, a to je právě důvod, proč jsou geoparky větší - aby odlákaly část turistů z nejnavštěvovanějších míst. Český ráj znají především čeští turisté. Geopark pomáhá přilákat ty zahraniční“* vysvětlil Tomáš Řídkošil, ředitel geoparku Český ráj RNDr.⁴⁷

Za vstupní brány tohoto území jsou považovány na východě město Nová Paka, na severovýchodě Jilemnice, na severní hranici geoparku leží města Bozkov a Železný Brod, na jihozápadě Mnichovo Hradiště, na jihu Sobotka, pomyslné hranice na jihovýchodě uzavírá město Jičín. Viditelné hranice geoparku být nemusejí, jsou určeny okresními silnicemi mezi hraničními městy.

3.2.3 Historie vývoje krajiny Českého ráje

Během půl miliardy let střídaly poklesy obrovských bloků zemské kůry, současně probíhala vrásnění a sopečná činnost. Oblast Českého ráje se začala geologicky formovat v éře druhohor, v období křídý, kdy se a dně moře se usazovaly písky a šterky. Posléze v období třetihor díky vulkanické činnosti byly pískovcové

⁴⁶ Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

⁴⁷ Novinka v české krajině - národní geoparky. *Ekolist.cz: zprávy o přírodě, životním prostředí a ekologii* [online]. Praha, 2010 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/novinka-v-ceske-krajine-narodni-geoparky>

desky rozlámány, rozžhavené horniny ztuhly pod povrchem do nejrůznějších útvarů. Díky mnohaletému působení přírodních sil na zemský povrch vznikla unikátní krajina Českého ráje, plná nejrůznějších skalních útvarů, kopců a údolí, lesů a luk, mokřadů, řek a rybníků.

Geologické procesy pokračovaly a během století se vytvořily ložiska rud železa, mědi a rtuti, drahých kamenů, stavebního kamene, sklářských písků, uhlí, břidlice, vápenců a hlín. Český ráj proslul zpracováním drahých kamenů, které patří mezi nejstarší v Evropě, jak již bylo zmíněno. Mezi další zajímavosti regionu patří výskyt zkamenělých zbytků mořských živočichů a prvohorních rostlin.⁴⁸

Díky těmto procesům, vlivům přírodních sil a klimatickým podmínkám vznikly na území českého ráje jedinečné přírodní jevy. Oblast se stala domovem mnoho druhů živočichů.

3.2.4 Hodnoty Geoparku Český ráj

Český ráj je relativně malé území mimořádné hodnoty, které je plné neobyčejného množství přírodních krás a geologických úkazů. V oblasti je zastoupeno 9 geologických period, přes 40 definovaných typů hornin. V Geoparku se nachází přes 200 geotopů a 8 mezinárodních uznávaných a chráněných destinací soustavy Natura 2000. Český ráj čítá i mnoho historických památek, archeologických lokalit a jiných turistických atraktivit.

Budoucnost geoparku bude provázána s vývojem geoturismu, který pomůže prodloužit turistickou sezónu. Vznikají nové turistické stezky, které provedou návštěvníky skrz skalní města, ale i po hradech a lidové architektuře či regionální kuchyni. Český ráj je mimo jiné také domovem mnoha druhů živočichů a rostlin.⁴⁹

⁴⁸ Stručný popis Geoparku. *Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=7>

⁴⁹ ŘÍDKOŠIL, Tomáš. *Výroční zpráva obecně prospěšné společnosti Geopark Český ráj za rok 2008* [online]. 2009, : 11 [cit. 2015-06-25].

KUCHYŇOVÁ, Zdeňka. Geopark Český ráj: milióny let vývoje na 700 metrech čtverečních. *Geopark Český ráj* [online]. 2011, : 5 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/files/novinove_clanky/KUCH02092011.pdf

Český ráj je zajímavý, i z kulturně - uměleckého hlediska. Krajina Českého ráje již před 50 000 lety osídlena. Na území se střídaly různé kultury, ze kterých se dochovali některé památky. Díky dobrým podmínkám, ve 12. století byla založena první města tzv. „na zeleném drnu“. Z období středověku se zde podařilo zachovat mnoho historických památek – hradů a tvrzí. I z dalších historických epoch byly dochovány památky uměleckého, kulturního či náboženského charakteru. Díky těmto atraktivitám Český ráj přitahuje každoročně mnoho českých i zahraničních turistů.

Neživá příroda v Geoparku

Geopark představuje obraz geologické historie, podává svědectví o průběhu vývoje Země. Geopark Český ráj je učebnicovou ukázkou neživé přírody, kdy během staletí vytvořila unikátními tvary skal, skalní města, skalní brány a okna, kaňony, soutěsky a jeskyně. Právě do stínu a chladu skal míří mnoho návštěvníků v letních měsících. Pískovcových skalních oblastí najdeme po světě celé řady, avšak nikde neexistuje tolik různých podob pískovců na tak malém území, jako v Českém ráji.

Díky snadné přístupnosti a dobře značeným cestám jsou turisticky přitažlivé Besedické skály se skalními labyrinty Kalich a Chléviště. Neméně zajímavé jsou Klokočské a Betlémské skály, kde se nachází největší pískovcová jeskyně Českého ráje zvaná Postojna. Zde byly objeveny stopy nejstaršího osídlení regionu Český ráj. Dominanta Klokočských skal je největší skalní okno v Českém ráji. Leží zde také zřícenina skalního hradu Rotštejn.

Vyhledávanými místy horolezců jsou Suché skály či Prachovské skály. Pískovcové skalní město Prachovské skály nedaleko města Jičína patří k nejkrásnějším v Evropě. Rozlohou nejsou příliš veliké, ale nalezneme zde přes 200 skalních věží, které vytváří soutěsky, rokle, skalní chodby, brány a jeskyně.

Další skalní oblastí je Hruboskalsko patřící k nejrozsáhlejší v Českém ráji. Zde mohou turisté navštívit historické památky jako například hrad Valdštejn či zámek Hrubá Skála. Populární oblastí jsou Příhrazské skály, kde se nacházejí pozůstatky skalního hradu Drábské světničky.

Pro pozorování skalních druhů ptáků je vhodná přírodní rezervace skalní město Apolena. Mezi skalami leží nejrozsáhlejší puklinová jeskyně Sklepy v CHKO Český ráj, která je domovem jedenácti druhů netopýrů.

Častým cílem turistů jsou Bozkovské jeskyně, které jsou jediné zpřístupněné jeskyně na severu Čech. V jejich nitru ukrývají největší podzemní jezero v Čechách. Pro svoji jedinečnost byly vyhlášené Národní památkou.

O Českém ráji se často mluví také v souvislosti s vyhaslými sopkami. Mezi Turnovem, Jičínem, Sobotkou a Novou Pakou se nachází vulkanické pole. Tyto nevysoké čedičové vrchy se staly častým cílem jednodenních výletů. Mezi nejznámější patří Trosky, Mužský, Kozákov či Kumburk.⁵⁰

Architektonické památky

Hojně navštěvované jsou nejen přírodní památky, ale také historické. Právě přírodní podmínky pomohly ke vzniku některým středověkým hradům, kdy pískovcové skalní masivy často sloužily jako základ pro obrannou konstrukci hradů nebo byly hrady přímo tesány do skalních bloků.

K těmto středověkým hradům patří například již zmíněný gotický hrad Kost, renesanční zámek Hrubá Skála, barokní zámky Hrubý Rohozec, Mnichovo Hradiště, novogotický zámek Sychrov a lovecký zámek Humprecht. Neméně zajímavé jsou středověké zříceniny hradů Valdštejn, Valečov, Rotštejn, Zbirohy, Trosky, Kumburk, Frýdštejn, Kozlov, Pařez.

V posledních letech si oblibu našly památky lidové architektury. Původní venkovské zemědělské usedlosti, stavení, kovárny či hospody se zachovaly po celém území geoparku. Příkladem je Dlaskův statek nacházející se v Dolánkách u Turnova. Stavba patří k nejkrásnějším patrovým roubeným stavbám v Čechách, v roce 2010 byla vyhlášena národní památkou. V současné době je stavba součástí Muzea Českého ráje. Návštěvníci si mohou prohlédnout interiéry obytných částí domu a stálou expozici zemědělského nářadí, strojů a řemesel z 19. století. Kromě toho se pravidelně pořádají na statku lidové slavnosti jako je například Masopust, Velikonoce, Svatojánské posvícení a další různě zajímavé akce a workshopy.

Mezi další zajímavé roubené stavby patří Kopicův statek na Hruboskalsku, Boučkův statek v obci Malá Skála, památková rezervace Karlov v Lomnici nad Popelkou. Obec Vesec byla vyhlášena památkovou rezervací. Dochovalo se zde mnoho

⁵⁰ Krajina pískovcových skal. ŘÍDKOŠIL, Tomáš a kol. *Geopark Český ráj*. Turnov: Geopark Český ráj o.p.s., 2011, s. 42-76. ISBN 978-80-260-1230-6.

roubených patrových domů s pavlačemi. Vesec je častým natáčecím místem některých českých filmů a pohádek.

K významným stavbám patří sakrální stavby na venkově. K architektonicky zajímavým patří například roubené zvonice v Oseku, Samšíně, Vyskeři a Železném Brodu.⁵¹

Kultura v Geoparku

Oblast Novopacka je přezdívána klenotnicí drahých kamenů. V Městském muzeu a Klenotnici si návštěvníci mohou prohlédnout drahé kameny, ale také zkamenělé kmeny pradávných stromů. Železný Brod proslul jako místo těžiště železné rudy. Sobotka je město s historickým jádrem s roubenými domy. Jeho kulturní tradice je spojenou s akcí „Šrámkova Sobotka“, každoročním festivalem českého jazyka, řeči a literatury. Nedaleko ležící je město Jičín, oblíbené pohádkové město. V letošním roce 2015 se bude konat jubilejní 25. ročník festivalu „Jičín – město pohádky“. Znamé se město stalo také díky vévodovi Albrechtovi z Valdštejna, který ho v 17. století zvolil za své sídelní město a nechal zde vybudovat několik významných památek, které propojil s okolím barokně komponovanou krajinou. V Jičíně je velmi populární Rumcajsova ševcovna, která slouží jako dílna a zároveň herna pro děti. Uvnitř Geoparku na severozápadě leží město Turnov, které je rovněž kulturním a sportovním centrem celé oblasti Českého ráje.

V Geoparku Český ráj se nachází mnoho různě zaměřených muzeí. Hlavním muzeem Geoparku je Muzeum Českého ráje v Turnově, které bylo postaveno již v roce 1886, nyní nabízí návštěvníkům 7 stálých expozic z oborů archeologie, geologie, etnologie, historie, umění a sbírky turnovské šperkařské školy. K muzeu patří také Kamenářský dům, který slouží jako interaktivní dílna a workshop. Spolek přátel muzea každoročně pořádá Staročeské řemeslné trhy. V Nové Pace mohou turisté zavítat do Suchardova domu a Klenotnice, kde jsou vystaveny sbírky achátů a prvohorní zkameněliny. V jičínském zámku sídlí Regionální muzeum, Galerie a Muzeum hry s originální interaktivní expozicí. V nedaleké obci Prachov se nachází Muzeum přírody Český ráj představující historii Prachovských skal a Českého ráje. K muzeu patří

⁵¹ Člověk v Geoparku. ŘÍDKOŠIL, Tomáš a kol. *Geopark Český ráj*. Turnov: Geopark Český ráj o.p.s., 2011, s. 80-101. ISBN 978-80-260-1230-6.

zahrada, kde si návštěvníci mohou prohlédnout dřeviny a byliny Českého ráje a výběh s živočichy. Krkonošské muzeum v Jilemnici dokládá svědectví o počátcích českého lyžování. Ve sbírkách je také uchován tzv. Metelkův betlém s hudebním doprovodem a největší kolekci cechovních štítů v České republice. Další unikátní sbírky malovaného dřevěného nábytku se nacházejí v muzeu v Lomnici nad Popelkou a v Železnici nebo kolekce panenek a medvídků v Troskovicích.

Turisté mohou doplnit své zážitky díky ochutnávkám místních specialit a nápojů. V regionu se nachází několik pivovarů. Z Nové Paky pochází pivo Brouček, Kryštof, Granát, Kumburák a Hemp Valley. Pivovar v Malém Rohozci produkuje pivní značky Skalák a Podskalák. Vyhlášený je i pivovar Svijany.

Český ráj je proslavený po celém světě tradičním sklářstvím, šperkařskou a bižuterní výrobou a zpracováním drahých kamenů. Právě prostřednictvím Geoparku si mohou turisté prohlédnout některé dílny nebo se zapojit do výrobního procesu. Především granáty z Českého ráje se staly populárními po celém světě.

Geopark je určen těm, kdo se chce vzdělávat, ale také bavit. Geopark spojuje vědu, vzdělávání i zábavu.⁵²

4.2.5 Management Geoparku

Jak bylo uvedeno výše, Geopark je dobrovolnou iniciativou, která není prozatím nijak právně ukotvena, jelikož se nejedná o žádnou další úroveň legislativní ochrany území. Nevytváří formální omezené nebo právní povinnosti.

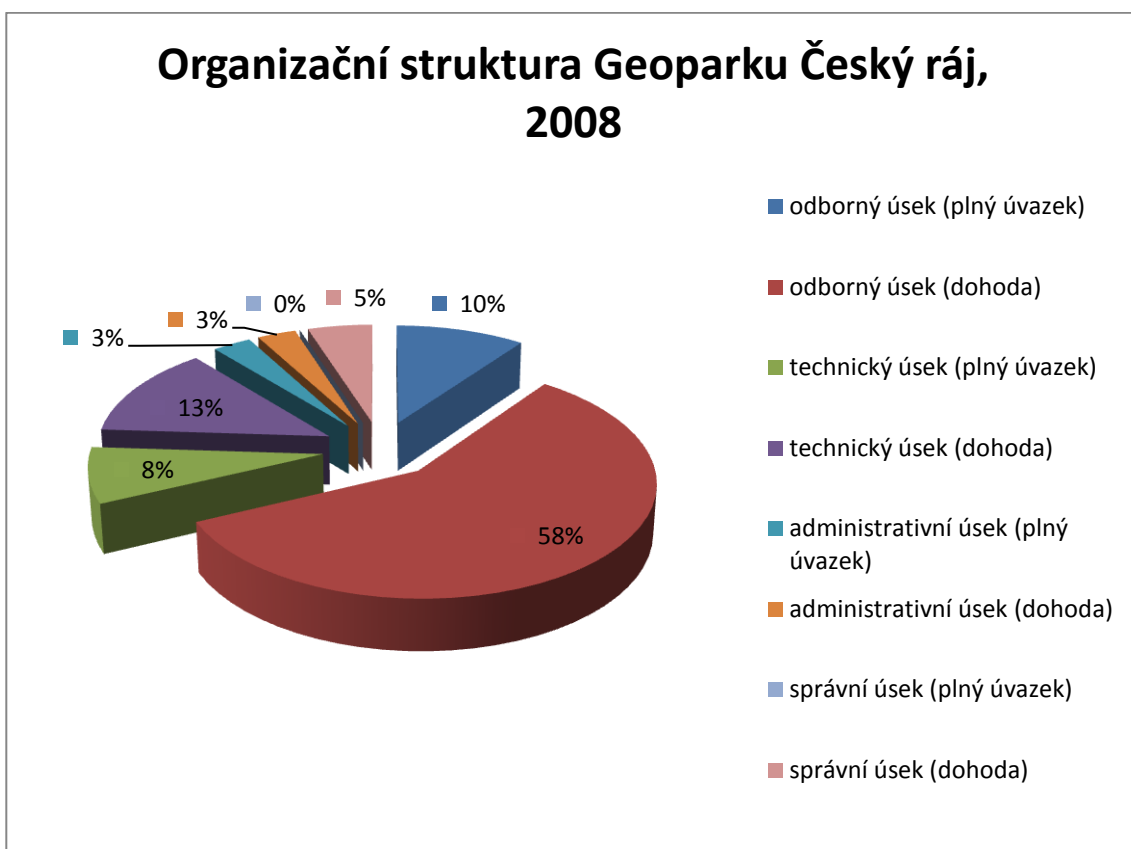
Zřizovatelem je Sdružení Český ráj. Jedná se o sdružení právnických osob, jehož členové jsou pracovníci z oblasti cestovního ruchu, ochrany přírody a kultury.

Základem pro provoz a fungování Geoparku je nutnost silného managementu. V roce 2007 byla založena obecně prospěšná společnost Geopark Český ráj, jako forma neziskové organizace.

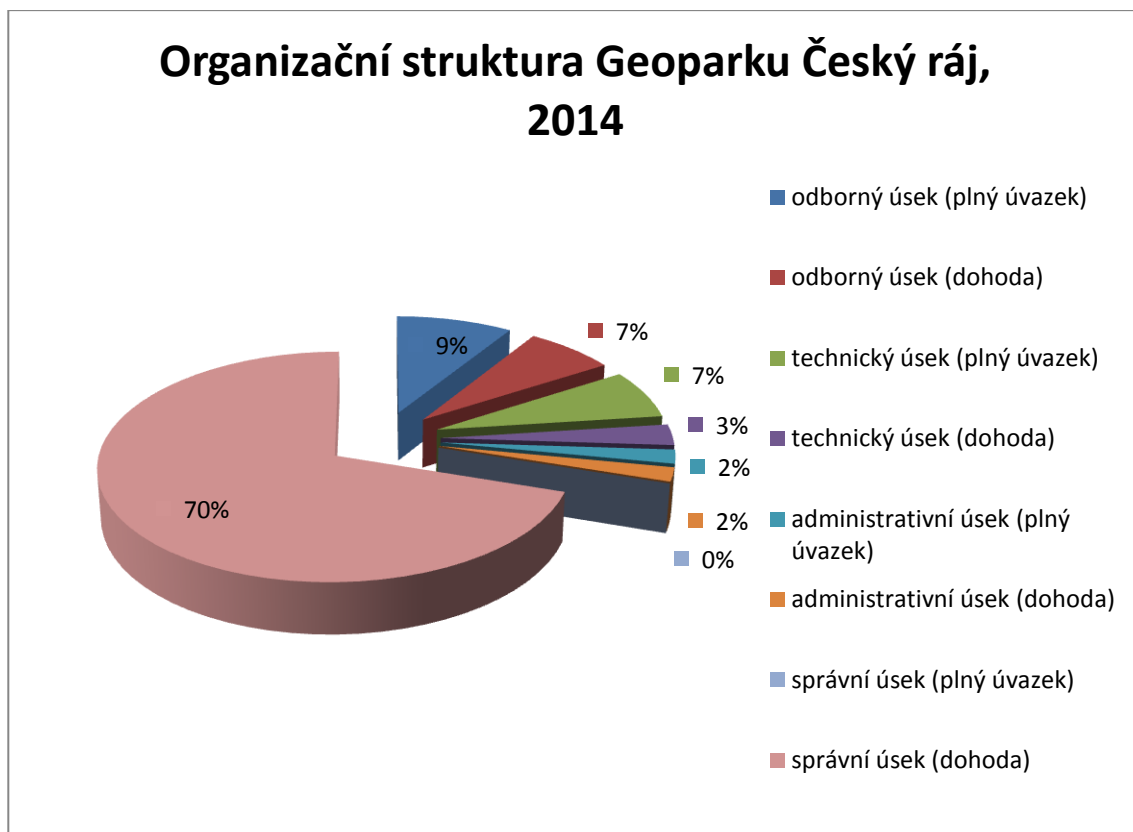
V současnosti čítá 12 členů správní rady a jednoho předsedu a 3 členy dozorčí rady. Správní rada je složena z odborníků z oborů cestovního ruchu, geologie, životního prostředí a kultury. V čele je ředitel, kterým je od počátku pan RNDr. Tomáš Řídkošil.

⁵² Brány Geoparku, Geoturismus na talíři, Ráj skla a bižuterie. ŘÍDKOŠIL, Tomáš a kol. *Geopark Český ráj*. Turnov: Geopark Český ráj o.p.s., 2011, s. 80-101. ISBN 978-80-260-1230-6.

Pro srovnání níže v grafech uvádím organizační strukturu v roce 2008 a v roce 2014, dle pracovních úseků a dle druhu pracovního poměru.

Obrázek 2: Economic model of European Geoparks

Obrázek 3: Economic model of European Geoparks⁵³

Z výše uvedených grafů vyplývá, že většina pracovníků je zaměstnána v Geoparku v rámci pracovních dohod. Po šesti letech se organizační struktura významně změnila. Pro první roky bylo třeba v managementu Geoparku více odborníků a vědců. V současnosti se jich na organizaci Geoparku podílí méně. Počty technických a administrativních pracovníků zůstávají téměř ve stejných číslech. V poslední době je nejvíce zastoupen úsek správy Geoparku. Počty zaměstnanců se mění v průběhu sezóny a s jednotlivými projekty. Základem kvalitního managementu jsou čtyři strategie:

- zavedení sítě geoprůvodců
- inventarizace geoprůvodců
- stálé expozice Geoparku
- propagace a prezentace produktů⁵⁴

⁵³ DUFEK, Václav. *Economic model of European Geoparks* [online]. 2013 [cit. 2015-06-26].

⁵⁴ ŠOLTYSOVÁ, Lenka. *Případová studie: Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://envirup.profinmap.cz/download/ochranaprirody/Pripadove_studie_digitalne.pdf

V Geoparku Český ráj poskytuje služby 30 geoprůvodců. Většina z nich nejsou geologové. Geoprůvodcem se může stát každý, kdo má vztah k regionu, a kdo podstoupí speciální školení. Jejich úkolem je zaujmout laické posluchače, podat relevantní a kvalitní informace a především připravit pro návštěvníky zážitek. Nejde o používání odborných termínů nebo učení historii či geologii.

Důležité je vytvořit nabídku i pro zahraniční klientelu. Již nyní provází průvodci v anglickém, německém, francouzském a polském jazyce. Jednou z vizí geoparku je najmout zahraniční stážisty, kteří by pracovali jako geoprůvodci v Geoparku Český ráj. Měli by zde vlastní zázemí a celý geopark by měl svoji pevnou infrastrukturu s vlastními ubytovacími kapacitami, dostatečným počtem stravovacích zařízení, parkovacích ploch a jiných objektů.

Přestože Geopark Český ráj slaví v letošním roce již 10 let působnosti, stále se jedná o mladý projekt, který je stále v počátcích svého vývoje. Stále je zde málo prostředků a chybí zde jednotný systém na financování. Každoročně je povinen přispívat členskými poplatky 1000 Eur do sítě geoparků UNESCO a 500 Eur do globální sítě.

Cílem do budoucna je vytvoření určitých středisek v každém hraničním městě, která fungují jako vstupní brány Geoparku. Plánuje se zaměstnat v těchto centrech 3 - 10 pracovníků, kteří by zajišťovali aktivity Geoparku v dané lokalitě, jako například pořádání workshopů pro děti a mládež, organizování výstav a festivalů a zajištění průvodců, poskytování informací atd.⁵⁵

3.2.6 Činnost Geoparku Český ráj

Činnost Geoparku je různorodá. Jednotlivé aktivity můžeme rozdělit do 5 hlavních prioritních oblastí:

Oblasti rozvoje Geoparku – partnerství a spolupráce

Rozvoj Geoparku je založen především na partnerství, veřejného, soukromého a neziskového sektoru a koordinace jejich činností. Jedná se o vztahy s jednotlivci a

⁵⁵ Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

organizacemi, především lokálního charakteru. Spolupráce geoparku probíhá s organizacemi cestovního ruchu, s místními výrobci, provozovateli ubytovacích a stravovacích zařízení, provozovateli aktivit, památek a atrakcí, se školami a výzkumnými institucemi, zájmovými sdruženími a spolky a místní komunitou.

Geopark iniciuje řadu rozvojových a integrovaných projektů na regionální, národní i zahraniční úrovni.

Mezi hlavní partnery Geoparku při spolupráci jsou již zmíněné Globální a Evropská síť geoparků, dále také Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo pro místní rozvoj, Česká geologická služba, Královéhradecký kraj, Středočeský kraj, Liberecký kraj, Chráněná krajinná oblast Český ráj, Sdružení Český ráj, přírodní zábavný dětský areál Šťastná země, Občanské sdružení Dědina a další.

Obzvláště obtížná spolupráce je často s obcemi. Síť těchto vztahů se musí do budoucna prohloubit a upevnit. V rámci Geoparku Český ráj leží přibližně 200 obcí. Mnoho z nich však nespolupracuje a spíše využívá Geoparku k vlastní reklamě.

Určitá spolupráce probíhá s ostatními českými geoparky. Ostatní geoparky nejsou považovány za konkurenci. Nepanuje mezi nimi rivalita, jelikož každý geopark se od sebe liší geologickými podmínkami a přírodou. Vyměňují si zkušenosti a navzájem pomáhají při rozvoji.

Mezinárodní spolupráce probíhá především s ostatními zahraničními geoparky. Pracovníci, odborníci či geoprůvodci ze zahraničních geoparků přijíždějí do Geoparku Český ráj a naopak. Pořádají vzájemná setkání, při nichž ukazují dosavadní práci a vyměňují si své zkušenosti a názory. V současnosti existuje 111 globálních geoparků, které pořádají konference a odborné semináře. Akce se střídají, kdy jeden rok se pořádá evropská konference, další rok globální. Na tyto akce jsou každoročně zváni představitelé jednotlivých geoparků, ale také významné osobnosti, jako například pracovníci z amerických národních parků, ochránci přírody z Emirátnů či Jemenu apod.⁵⁶

Jedním z projektů se zahraniční účastí je Spolupráce a prezentace geoparků Euroregionu Nisa. Předmětem je, jak již název napovídá, kooperace geoparků ležících na území euroregionu, kterými jsou Geopark Český ráj a Geopark Muskauer-Faltenbogen zasahující do Německa i Polska. Přeshraniční projekt trval v letech 2007 –

⁵⁶ Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

2013. V současnosti probíhají exkurze do obou geoparků a pracovní setkání odborníků a zástupců obou geoparků se záměrem přípravy dalšího projektu.⁵⁷

Významnými aktéry, kteří se podílejí na rozvoji Geoparku a celého turistického regionu Český ráj jsou Místní akční skupiny (MAS). Na území Geoparku spolupracují tři MAS: MAS Brána do Českého ráje, MAS Střední pojizeří, MAS „Přijďte pobejt“!

MAS Brána do Českého ráje byla založena v roce 2006 s cílem organizace podpory rozvoje venkova v mikroregionech: Brada, Tábor, Novopacko a Pojizeří. Sdružení má současnosti vypracovaný koncepční materiál „Strategický plán rozvoje regionu Brána do Českého ráje 2014 – 2020“, kde hlavním cílem veškerých aktivit je začlenění místního obyvatelstva do dění v regionu. Další z hlavních záměrů MAS je zapojení se do programu LEADER. Jedná se o iniciativu podporující rozvoj venkova s intenzivním zapojením místních obyvatel, spolupráci s veřejnou a soukromou sférou a efektivní využívání vlastních zdrojů. Koncept programu LEADER je založen na sedmi principech:

1. Místní partnerství - partnerství soukromého a veřejného sektoru, jehož organizační forma je právě MAS.
2. Společná strategie rozvoje - vycházející ze specifík daného regionu.
3. Přístup zdola - místní subjekty rozhodují o strategii, výběru priorit, které budou uplatněny v jejich území.
4. Integrované a vícesektorové akce - společné projekty k naplnění strategie využívající veřejných i soukromých zdrojů.
5. Inovativnost - důraz na aktivity a akce, které jsou v daném území nové a rozvojové.
6. Spolupráce – uvnitř MAS a mezi ostatními MAS navzájem v rámci země i v rámci země Evropy.
7. Účast a práce v sítích – volné sdružování MAS za účelem výměny výsledků, zkušeností a know-how.⁵⁸

⁵⁷ Spolupráce a prezentace geoparků Euroregionu Nisa. *Český ráj: Oficiální stránky* [online]. 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.cesky-raj.info/cs/region-cesky-raj/sdruzeni-cesky-raj/dotace-a-projekty/spoluprace-a-prezentace-geoparku-euroregionu-nisa.html>

⁵⁸ O nás. *MAS Brána do Českého ráje* [online]. Libuň, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.masbcr.cz/cz/o-nas.html>

MAS jsou dobrými příklady, kdy ve svých aktivitách zapojují jak subjekty a místní a národní úrovně. Významnou činností jsou také projekty se zapojením zahraniční spolupráce. Jedním z úspěšných projektů spolupráce MAS Brány do Českého ráje byl v letech 2012 – 2013: „Geopark – poznání, rozvoj, sjednocení“, který byl vytvořen a realizován za účasti Obecně prospěšné společnosti Český ráj, MAS Přijďte pobejt a italské MAS Valler del Crochio. Hlavním předmětem programu bylo zvýšení atraktivity Geoparku Český ráj pro jeho návštěvníky. Konkrétní aktivity se týkaly vytvoření originálního informačního systému, miniaučných stezek, geocachingu a putovních výstav. Dalším z výstupů bylo vyhlášení dnů Slavnosti Geoparku Český ráj.⁵⁹

Významným krokem ve spolupráci byly výměnné odborné tvořivé konference a workshopy s italskými partnery v Českém ráji a v Itálii.

V současnosti je realizován projekt „Geopark, šance pro region“, kde byla tentokrát zahraniční účast ze Švédska – MAS Leader DalAvarna. Tento projekt je zaměřen na výchovu dětí a mládeže k ekologii a přírodě. Snahou je přiblížení mladé generaci geologické a historické hodnoty krajiny a posílit vazby k regionu, kde vyrůstají. Důležitými dosavadními výsledky projektu bylo vydání regionální učebnice a vybudováno několika venkovních geoexpozic a infotabulí.⁶⁰

Tyto projekty jsou mimořádně důležité z hlediska předávání zkušeností z jiných evropských geoparků. Výměnné zahraniční návštěvy pomáhají k chápání jiných kultur a jejich vnímání geoparku.

Do činností Geoparku patří aktivní podpora regionálních výrobců, týkající se příspěvku k propagaci a umožnění certifikaci jejich produktů. V rámci již zmíněného projektu Geopark – šance pro region, byly vytištěny karty regionálních výrobců a

⁵⁹ Geopark – poznání, rozvoj a sjednocení (2012–2013). *Obecně prospěšná společnost Český ráj* [online]. Sobotka, 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=55>

Projekty Spolupráce. Geopark - poznání, rozvoj, sjednocení. *MAS Brána do Českého ráje* [online]. Libuň, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.masbcr.cz/cz/projekty-spoluprace/geopark-poznani-rozvoj-sjednoceni.html>

⁶⁰ Projekty Spolupráce. Geopark – šance pro region. *MAS Brána do Českého ráje* [online]. Libuň, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.masbcr.cz/cz/projekty-spoluprace/geopark-sance-pro-region.html>

Geopark – šance pro region (2013–2015). *Obecně prospěšná společnost Český ráj* [online]. Sobotka, 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=56>

řemeslníků. Jedná se především o originální produkty, které jsou vyrobeny z místních zdrojů, mají historické kořeny a posilují identitu k regionu. Karty obsahují informace o produktech, činnosti výrobců či řemeslníků, kontakt, obrázky a fotografie. V současnosti je vytvořeno 30 karet regionálních výrobců s rozdělením dle území působnosti (10 karet na území MAS Brány do Českého ráje, 10 karet na území Obecně prospěšné společnosti pro Český ráj a 10 karet na území MAS Přijďte pobejt). Produkty mohou být šperky, ozdoby, hračky, dekorační předměty, techniky, řemeslné postupy, či samotné (eko)farmy nebo dílny. Pro příklad uvádím některé z nich:

- „*Kousek ke kousíčku*“ - Dílna Aleny Martincové v Benešově na výrobu textilních produktů technikou patchworku. Je možné zakoupit výrobky, nechat si ušít na zakázku nebo se účastnit workshopu.

- „*Český česnek z Podkrkonoší*“ - Na rodinném pozemku pan Jan Hradecký a paní Alena Mihulková již 20 pěstují několik odrůd česneku s minimálním použitím umělých hnojiv. Za svůj kvalitní česnek získali například certifikát „KRKONOŠE originální produkt“ nebo ocenění „Regionální potravina Libereckého kraje“.

- „*Království koz a mimochodníků*“ – Jedná se o farmu v obci Stav zabývající se chovem českých koz bílých a chovem koní plemen mimochodných. Zde je možné zakoupit mléčné produkty vyrobené z kozího nebo bio kravského mléka. Farma Dufkových nabízí i vyjížďky na koních.

- „*Vikingové ze Skalan*“ - Manželé Obročníkovi vlastní statek ve Skalanech, kde jejich hlavními činnostmi je výroba bot pro tzv. reeactment raného a vrcholného středověku nebo výroba kožených brašen, opasků, ozdobně tepaných pouzder na meče či nože. Na statku je možné se ubytovat a navštívit lukostřelecký 3D parkur – loveckou stezku s terčí v podobě 3D modelů zvířat.

- „*Česká hospodyně*“ - Paní Eliška Josifová a Anita Bayerlová jsou zakladatelky Spolku Česká hospodyně, který se zabývá výrobou řemeslných produktů se zachováním původních tradičních postupů a receptur. Hlavní činností spolku je výroba mýdel a přírodní kosmetiky, pečení a zdobení medových perníků, šití oděvů pro hospodyně. Spolek pravidelně pořádá tvořivé dílny pro děti a rodiče.

- „*Zahrádka jako od babičky*“ - Tento projekt se týká trvalkové školky ve Studenci. Návštěvníci zde naleznou několik druhů bylinek, vodních a bahenních rostlin, kapradin či travin, které vyvážejí a prodávají.

- „*Kde peče Krakonoš*“ - Manželé Hlůzkovi mají pekárnu na několik druhů chlebů. Vyrábí se zde sladké i slané pečivo, ale také cukrářské speciality.⁶¹

Oblast vědy a výzkumu

Geopark provádí výzkumnou činnost a popularizuje její výsledky. Spolupracuje s univerzitami a výzkumnými ústavy.

Výzkumy jsou prováděny na území Geoparku z důvodu zjištění stavu krajiny a pro kontrolu rozvoje regionu. Oblast vědy a výzkumu úzce souvisí s další oblastí činností Geoparku – péčí o místní prostředí.

Oblast péče o místní prostředí - kontrola a monitoring

Geopark se podílí se na opatřeních, která vedou k ochraně přírodních, geologických, technických, kulturně – historických, archeologických a jiných památek.

Mezi lety 2008 – 2011 byly provedeny rozsáhlé výzkumy a mapování geologie území. Výzkum se týkal tzv. geohazardů, které popisují například stupeň znečištění půdy, zásoby stavebního kamene, sklářských písků, zdroje vody a jiné faktory.⁶²

Následně byl pro ochranu a monitoring oblasti byl vypracován Geoinformační systém na území Geoparku Český ráj pro rozvoj geoturismu a trvale udržitelný rozvoj regionu. Cílem projektu byla:

- sběr dat na základě geologického výzkumu a mapování
- zpracování geologických dat pro zajištění dalšího rozvoje Geoparku a příprava pro monitoring střetu zájmů cestovního ruchu a zachování životního prostředí
- dokumentace geotopů evropského významu

Výsledkem bude základní geologická mapa v měřítku 1 : 25 000 obsahující vysvětlivky, mapu geohazardů, geofaktorů životního prostředí a ložisek nerostných

⁶¹ Karty regionální výrobců. In: *Obecně prospěšná* [online]. Libuň, 2015, s. 60 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/data9/karty.pdf>

⁶² Aktuality. *Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/index.php?D=1&cmd=33&file=NewsArticles_1.0.0&view=1&category=&id=14

surovin. Tato mapa bude podkladem pro vytvoření dalších pěti rukopisných geologických map.⁶³

Oblast vzdělávání

Snahou Geoparku je vzdělávat návštěvníky všech věkových kategorií. Provozuje překladatelské a tlumočnické služby, školení geoprůvodců, semináře s odborníky. Zástupci Geoparku se pravidelně účastní evropských či světových konferencí o geoparcích, které slouží k předávání zkušeností a dalšímu vzdělávání.

Geopark se podílí na publikační činnosti poskytováním informačních, metodických a vzdělávacích materiálů a také školních pomůcek. Příkladem bylo vytvoření regionální vlastivědné učebnice s názvem Vlastivěda Sobotecka a okolí. Kromě toho Geopark poskytuje studentům praxi v oboru.

Oblast cestovního ruchu

V této oblasti se Geopark zaměřuje na propagaci a nabídku služeb pro návštěvníky. Jedná se o rozvoj geoturismu, jednotného informačního systému, organizaci různých aktivit pro využití volného času, zajištění služeb cestovního ruchu a prodej drobných suvenýrů.

Obecně platí dva hlavní důvody pro turisty proč navštívit Geopark. Předně chtějí návštěvníci zjistit, co si představit pod pojmem geopark, jak vizuálně vypadá a jak se liší od běžných CHKO či národních parků. Druhým důvodem je účast konkrétních exkurzí nebo workshopech.

Nabídka Geoparku je široká a pestrá. Základ je tvořen:

- geoturismem (jednodenní návštěvy a exkurze, vícedenní pobyty)
- návštěvou kulturních institucí a památek (muzea, galerie, geoexpozice)
- aktivitami (geocaching, workshopy, dílny, besedy)

Jako každá turistická oblast, i Geopark Český ráj má své určité marketingové cíle. Jak již bylo uvedeno výše, Geopark není profitovou organizací. Geopark slouží

⁶³ *Evropský Geopark UNESCO Český ráj: Vytvoření geoinformačního systému pro rozvoj regionu a ochranu geologického dědictví* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/vav-cesky-raj/informace-o-projektu>

návštěvníkům k výchově a motivaci k ochraně přírody, marketingové aktivity směřující na propagaci nejsou tedy to nejdůležitější. Největším propagátorem je samotná značka UNESCO, která láká většinu turistů. Díky členství v síti UNESCO jiného marketingu téměř není třeba. Záštitu UNESCO je pro Geopark dostatečná reklama i pro zahraniční klientelu.⁶⁴

Dalším dobrým způsobem reklamy je účast na každoročním prestižním veletrhu cestovního ruchu ITB v Berlíně. V roce 2013 geoparky získaly ve své kategorii cenu 3. nejlepšího vystavovatele (Best Exhibitor Awards), mezi kterými bylo mimo jiné i zastoupení z Geoparku Český ráj. Poprvé v historii této soutěže (od roku 2001) uspěl český vystavovatel. Mezi hodnotícími kritérii byl například přenos informací, interaktivita, autenticita, přístup a kvalita služeb personálu stánku a další.⁶⁵

Celková propagace Geoparku je v České republice i regionálně spíše pasivní. Bannery či billboardy u silnic ani katalogy v cestovních kancelářích nečekejte.

Distribuce tištěných materiálů v podobě letáků, map, časopisů či plakátů probíhá v partnerských institucích, informačních centrech, kulturních památkách, ubytovacích a stravovacích zařízeních a v rámci různých akcí Geoparku.

Největší podíl na reklamě zaujímá samozřejmě nejrozšířenější komunikační médium současnosti - internet. Geopark má vlastní profil na sociální síti facebook. Na „zdi Geoparku“ jsou vyvěšovány nejnovější akce nebo odkazy na internetové články. Návštěvníci si mohou také prohlédnout fotogalerii Geoparku. Dalšími možnostmi jsou propagace prostřednictvím aplikace Picasa Web Album nebo zveřejnění videí na internetovém serveru youtube.com.

Geopark Český ráj je specifickým projektem a jeho produkty nejsou nabízeny běžnými způsoby pro standardní služby cestovního ruchu. Potenciální zájemci o návštěvu Geoparku nikde nenaleznou nabídku, kde si vyberou produkt, online zarezervují a předem zaplatí. Nabídka je vždy tvořena průběžně na základě poptávky. Programy a exkurze se klientům tzv. šijí na míru.

⁶⁴ Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

⁶⁵ Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

GEOPARKY TRIUMFOVALY NA ITB V BERLÍNĚ [online]. 2013 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.turnovskovakci.cz/view.php?cisloclanku=2013030036>

Geopark má oficiální webové stránky: www.geopark-ceskyraj.cz, které jsou provedeny také v anglické mutaci. Návštěvníci zde naleznou nejvíce informací, odkazy a veškerou nabídku. Na stránkách je zveřejněn kalendář akcí, které Geopark pravidelně či nepravidelně organizuje.

Od roku 2012 se každoročně pořádají Slavnosti Geoparku Český ráj. Projekt dnů slavností je prozatím naplánován na 5 let, místo konání se bude střídat, termín se bude pohybovat v letních měsících.

První ročník se odehrával v obci Radvánovice v areálu Šťastná země ve dnech 2.-3. června 2012. Slavnosti patří především řemeslníkům z regionu Český ráj, kteří zde předváděli své tradiční dovednosti a výrobky. V programu slavností nesmí chybět ochutnávky regionálních produktů a jídel. Celý víkend je doprovázen krátkými moderovanými vstupy, kde se návštěvníci dovědí vše o hodnotách Geoparku. Součástí programu je také komentovaná ministezka, která se nachází v areálu Šťastná země, workshopy, netradiční soutěže a minidílny pro děti.⁶⁶

Mezi další akce Geoparku patří výstavy, geoexpozice a workshopy. Na stránkách Geoparku je uveden také výčet hradů, zámků, galerií, muzeí či jiných kulturních institucí nacházející se v Geoparku i s jejich popisy a otevíracími hodinami.

Největší prostor na stránkách zaujímá sekce geoturismu. Zde je uveden seznam všech lokalit Geoparku s veškerými údaji o místě, jako je rozloha, poloha, mapa, a informace z oblasti historie, archeologie, botaniky, zoologie, geologie či mineralogie.

Pokud turisté nemají příliš času na návštěvu Geoparku, jsou jim doporučeny naučné stezky. U každé stezky jsou uvedeny informace o výchozím bodu, délce trasy, počtu zastavení. Některé stezky jsou informativního charakteru, jiné dobrodružné a hravé s interaktivními prvky. Každá stezka má konkrétní zaměření, například na vývoj krajiny, dřeviny Geoparku, archeologii, historii oblasti nebo na hádanky a poučné hry o přírodě Českého ráje.

Značnou část stránek tvoří informace o pobytech, celodenních výletech a kratších exkurzích. Stránky neslouží jako rezervační portál, spíše jako inspirace pro turisty. Jednotlivé příklady výletů obsahují informace o délce výletu, časové náročnosti,

⁶⁶ Geopark – poznání, rozvoj a sjednocení (2012–2013). *Obecně prospěšná společnost Český ráj* [online]. Sobotka, 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=55>

počtu doporučených lokalit, výchozí místa, mapu se zakreslením a stručný popis celého výletu.

Návštěvníci si mohou dle svých přání sestavit a objednat výlet či exkurzi s geoprůvodcem. Území Geoparku je protkáno kvalitními turistickými stezkami a trasami s přehledným značením a turisté se mohou pohybovat po parku rovněž sami. Informační tabule, cedule, panely jsou poměrně nákladné. Musí se průběžně udržovat a z tohoto důvodu jejich co nejméně. I v tomto směru se Geopark snaží jít udržitelným způsobem, ale také moderní cestou prostřednictvím QR kódů neboli tzv. geotagy. Tagováním se popisují konkrétní jevy v Geoparku přímo v dané lokalitě, pomocí textových popisů. Geotagy přináší návštěvníkům atraktivní a poměrně jednoduchý přístup k získání specifických informací. V praxi návštěvník vyfotí QR kód na mobilní telefon přes určitou aplikaci, která dešifruje znaky kódu a interpretuje na žádané informace. V České republice je tento způsob získávání potřebných informací velmi populární. Informace by měly zasahovat do všech oborů týkající se Geoparku, avšak měly by být stručné a přehledné. Výhodou QR kódů jsou jazykové mutace a multimediální obsahy, kterými jsou obrázky, fotografie, animace a zvukové nahrávky. Kromě popisů geologických jevů, geotagy mohou obsahovat další odkazy na externí zdroje týkající se historických památek a kulturních akcí a programů.

Tento projekt se jmenuje „Informační technologie pro rozvoj geoturismu v evropském Geoparku UNESCO Český ráj“ a byl vytvořen díky dotacím z fondu Ministerstva životního prostředí ČR.

Pro vícedenní turisty nabízí Geopark poznávací a pobytové zájezdy. Na stránkách Geoparku je zveřejněn kontakt na kompetentní osoby, které pomohou zájemcům vytvořit pobyt dle přání. V případě zájmu si mohou návštěvníci rezervovat geoprůvodce. Geopark se snaží, co nejvíce pečovat o zákazníky. Jedná se především o osobní přístup. Cílem je poznat zákazníky, přijet pro ně na letiště, najít pro ně vhodné a dostupné ubytování a poté vytvořit takový produkt, který bude dle jejich přání.

Programy pro zahraniční klientelu jsou vícedenní. Většinou zahrnují ubytování v Geoparku či blízkém okolí nebo v Praze. Každý den se vyjíždí na jiná místa. Kromě exkurze po geoparku s průvodcem mezi nabídku patří i návštěva samotné Prahy nebo Českého Krumlova

Na webových stránkách Geoparku je možné nalézt další užitečné informace, jako například seznam ubytovacích kapacit a stravovacích zařízení s hypertextovými odkazy. V Českém ráji je spíše nedostatek ubytovacích zařízení, z důvodu přílišné

sezónnosti. Avšak hosté se mohou ubytovat v různých typech, od luxusních apartmánů, přes hotely střední třídy po turistické ubytovny či menší rodinné penziony. I v tomto případě se zájemci mohou obrátit na příslušné osoby v Geoparku, které pomohou vybrat a zajistit ubytování.

Návštěvníci Geoparku mají k dispozici 7 informačních center nebo turistických středisek v Jičíně, Železném Brodě, Mnichově hradišti, Nové Pace, Sobotce, Semilech a Turnově, které fungují po celý rok a dalších 7 sezónních informačních středisek.

Geopark vytváří rovněž dobré podmínky pro některé druhy sportů. Pro cyklisty jsou připraveny kvalitně značené cyklotrasy. Někteří vodáci upřednostňují menší a méně navštěvované vodní toky, jako například řeka Ploučnice či Jizera. Český ráj je mimo jiné považován za lezecký region. Nabízí přes 2 a půl tisíce skal s možností téměř 12 tisíci lezeckých cest. Skály se nachází v CHKO Český ráj, tudíž je nutné respektovat Pravidla lezení v pískovcových skalách. Oblíbeným zážitkem je let balónem nebo malým letadlem. Vzlétnout do výšin mohou zájemci z letišť u Jičína, Mnichova Hradiště nebo z Lomnice nad Popelkou.⁶⁷

Jednou z oblíbených aktivit návštěvníků Geoparku Český ráj je geocaching. Jedná se o outdoorovou aktivitu, která spojuje aktivní pohyb po terénu a získávání nových informací. Je možné ho považovat za jednu z forem udržitelného cestovního ruchu, někteří ho pokládají za hru nebo sport. Geocaching se může provozovat celoročně v terénu v přírodě i ve městě.

Smysl geocachingu spočívá v hledání jakýchsi ukrytých pokladů tzv. cache (v češtině psáno též jako „keše“ či „kešky“), kdy jsou předem známy jejich zeměpisné souřadnice a hledači používají navigační systém GPS.

Keš má podobu jakési schránky či uzavíratelné nádoby. Obsahuje záznamový notes (logbook), kde se nálezce může zapsat. Kromě toho je zde také uložen zalaminovaný text (tzv. listing), který podává informace o lokalitě. Keš velmi často obsahuje i drobné předměty (poklady), ze kterých si hledači mohou vybrat a místo nich

⁶⁷ Osobní rozhovor s panem RNDr. Tomášem Řídkošilem, ředitel Geoparku Český ráj o.p.s

Geopark Český ráj [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geopark-ceskyraj.cz/>

Studie současného stavu prvků infosystému v Geoparku Český ráj. *Geopark - Poznání, rozvoj, sjednocení* [online]. 2012, : 21 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: www.maspridtepobejt.cz/download.php?path=articles..geopark.pdf

vložit další. Nově vložený předmět musí odpovídat cenou a kvalitou a především zaměřením. Některé keše jsou putovní, musí se tedy přemísťovat z místa na místo, nálezce si je nenechává. Jelikož je geocaching celoroční aktivita, keše by měly být volně přístupné a především dlouho trvanlivé a odolné vůči přírodním podmínkám.

Keše jsou umísťovány na zajímavá místa, která nejsou příliš turisticky navštěvovaná. Měly by být ukládány v blízkosti turisticky značených míst, ale tak, aby nenarušovali přírodu. Umísťování keší musí být v souladu zájmů vlastníka pozemku a přírody samotné. Obzvláště obezřetně se musí postupovat, pokud se keš nachází v chráněné oblasti.

V případě Geoparku, by kešky měly obsahovat samozřejmě geologická témata a předměty vztahující se k dané lokalitě. Keška však také musí obsahovat stručná pravidla pro náhodné nálezce, kteří neznají geocaching.

Seznam s kešemi je zveřejněn na stránkách jednotlivých MAS nebo na webu www.geocaching.com, který je všeobecně navštěvovaný.

Keše je nutné střežit a pravidelně kontrolovat obsah. Dobrovolníci se mohou stát správci jednotlivých keší nebo lokalit s kešemi. Postarají se o zapsání keše na serveru a její publikaci. Dále průběžně prohlíží obsah, hlásí přemístění příslušné MAS a kontrolují, zda uložený text nebo předměty stále korespondují s daným místem či popisovaným přírodním jevem. Případně se keš odstraní.

Základní myšlenkou bylo umístit kešky do zajímavých lokalit, aby dohromady tvořily trasy po Geoparku, jakési kratší naučné stezky. Keše by neměly být od sebe vzdáleny méně než 160 metrů.

Co se týče získávání souřadnic, existuje několik variant. Nejjednodušší způsob je, že si zájemce o okruh s kešemi stáhne seznam souřadnic z webu a MAS Brána do Českého ráje zapůjčí GPS přístroje. V současné době však má většina mobilních telefonů již zabudovaný přijímač GPS systému. Další možnosti jsou pro náročnější návštěvníky, kdy je jim sdělena souřadnice první schránky a nápovědy pro výpočet dalších souřadnic pomocí nějakého úkolu nebo šifry, které bude první schránka obsahovat. Různé úrovně hledání jsou nastavené zvlášť pro děti, mládež a dospělé hledače.

Většina zájemců o všeobecný geocaching je registrována na www.geocaching.com. Registrace jim umožní se kdekoli plně zapojit do hry,

neregistrovaní získají souřadnice z internetových stránek MAS. V současnosti mohou hledači objevit v geoparku přibližně 90 kešek.⁶⁸

Geopark Český ráj se snaží myslet na všechny typy návštěvníků nevyjímaje například nevidomé či slabozraké. I pro ně existuje řada možností, jak představit paleontologii či geologii v Geoparku. Některé výstavy jsou vybaveny Braillovým slepeckým písmem, na jiných expozicích si mohou ohmatat druhy kamenů. Takto postižení lidé jsou velmi vnímaví a poznají, že některé kameny jsou chladnější nebo mají větší zápach než jiné druhy. Na workshopech si mohou vytvořit šperky.⁶⁹

3.2.7 Návštěvníci Geoparku

Mezi cílové skupiny návštěvníků Geoparku patří odborná veřejnost (vědci, studenti) a také široká veřejnost (turisté či jednodenní návštěvníci) a orgány státní správy a veřejné samosprávy.

Někdy mezi těmito skupinami mohou vzniknout konflikty týkající se účelu Geoparku. Každá skupina hájí své zájmy, př, širokou veřejnost zajímá především turistika, odborná veřejnost se zabývá o výzkum a ochranu přírody. Tento střet zájmů je jedním z důvodů monitoringu návštěvníků. Provádí se pravidelná sčítání, aby byl přehled o návštěvnosti, tedy aby cestovní ruch byl stále udržitelný. V případě přetížení některých lokalit se musí přijmout určitá opatření a návštěvnost regulovat.

Co se týče skladby návštěvníků, Geopark Český ráj není zaměřen na konkrétní segment. Geopark je určen pro všechny věkové kategorie, připravuje programy pro studenty základních, středních a vysokých škol nebo pro studenty univerzit středního věku. Rovněž pro děti z mateřských škol se organizují návštěvy Geoparku. Pro ně jsou určeny kratší výlety do přírody, děti dostávají pracovní listy, kde vyplňují úkoly o tom, co se právě naučili. V případě nepříznivého počasí jsou pro ně připraveny hry a soutěže nebo tvořivé dílny a interaktivní prezentace. Různé aktivity se připravují i základním a

⁶⁸ Studie mapových podkladů pro geocaching v Geoparku Český ráj. *Geopark - Poznání, rozvoj, sjednocení* [online]. 2012, : 21 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=55>

⁶⁹ Geopark UNESCO Český ráj pro nevidomé návštěvníky. *Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=35>

středním školám. Speciální exkurze se nabízejí seniorům či pro rodiny s dětmi. Velkou část návštěvníků tvoří studenti z českých i zahraničních vysokých škol.

Díky získání titulu UNESCO, je o oblast veliký zájem v zahraničí. Skladba zahraničních turistů je různorodá. Nejvíce cestují turisté do Geoparku z Německa, Holandska, Polska, Francie, ale také ze vzdálených zemí, jako je Asie, či Austrálie. Zahraniční klientela přijíždí i z dalekých zemí, například z Kolumbie či Nového Zélandu.

Turisté tíhnou spíše k zážitkům a v posledních letech stoupá poptávka po geoprůvodcovských službách. V tabulce níže uvádím poptávku zahraničních a českých klientů o průvodcovské služby mezi lety 2005 – 2008. Dle tabulky je patrné, že již v prvních letech rozvoje byl o návštěvu Geoparku zájem i u zahraničních návštěvníků, byť nevelký. V prvních třech letech přijeli do Geoparku návštěvníci z Kazachstánu, Argentiny, Austrálie, Nového Zélandu či Tchajvanu.

Země původu	Počet osob – 2005 (říjen - prosinec)	Počet osob – 2006 (leden - prosinec)	Počet osob – 2007 (leden - prosinec)	Počet osob – 2008 (leden - prosinec)
Argentina	-	-	-	1
Austrálie	-	-	-	1
ČR	86	234	302	387
Francie	1	1	8	4
Holandsko	10	14	16	12
Chorvatsko	-	-	-	2
Irsko	-	-	-	4
Itálie	-	-	-	9
Jižní Korea	-	-	1	-
Kazachstán	-	-	-	23
Německo	9	21	23	22
Nový Zéland		2	12	2
Polsko	11	21	32	14
Portugalsko			1	4
Rakousko	3	5	6	2
Rumunsko	-	-	-	2
Řecko	-	-	-	4
Slovensko	2	7	28	31
Španělsko				11
Švédsko	2	18	4	2
Švýcarsko	4	12	4	8
Tchajvan	10	12	1	-
USA	2	2	14	4
V. Británie	-	-	1	15
Celkem	121	336	439	565

Tabulka 3: Výroční zpráva obecně prospěšné společnosti Geopark Český ráj za rok 2008

Cílem strategie marketingových aktivit Geoparku je především odstranit obavy veřejnosti ze zákazů a jiných omezení činností a nalézt určitý soulad mezi zájmy skupin. Snahou je dokázat, že Geopark není jen oblast, která by se měla chránit, ale že i turisté zde mohou provozovat mnoho různých aktivních či tvůrčích činností. Geopark představuje spojení přírody a rozvoj civilizace v hranicích udržitelnosti.

Závěr

V první kapitole mé práce jsem se pokusila vysvětlit, jaké dopady má cestovní ruch na okolí. V posledních letech se vyvíjí nezádržitelně rychle, a jelikož přímo či nepřímo ovlivňuje další odvětví, velmi obtížně se kontroluje a reguluje. Existují prognózy jeho vývoje na rok 2030, kdy se hlavní trh cestovního ruchu má přesunout do Střední Asie a Pacifiku a sesadit tak dosud dominující Evropu. Evropa, jako tradiční světová destinace je v současnosti již velmi turisticky exponovaná a je třeba nalézt určité řešení. Avšak na takové předpovědi nemůžeme zcela spoléhat a nadále se musí cestovní ruch usměrňovat.

Pomocí SWOT analýzy jsem se pokusila vystihnout stav cestovního ruchu v České republice. Uvedla jsem silné a slabé stránky České republiky, jako destinace cestovního ruchu“. Největší výhodou naší země je její poloha v rámci Evropy a zároveň přírodní podmínky a množství kulturně – historických památek. Naopak mezi slabé stránky patří špatná organizace v řízení cestovního ruchu a neprovázanost spolupráce mezi subjekty cestovního ruchu. Součástí SWOT analýzy jsou rovněž příležitosti, kterých by se Česká republika měla chopit. Mezi vhodné příležitosti patří dobré podmínky pro rozvoj udržitelného cestovního ruchu a jeho šetrných forem.

Je třeba sledovat trendy v poptávce a pokusit se jim vyhovět z hlediska nabídky. Všeobecnými snahami destinačních společností je odbourávat sezónnost a rovnoměrně rozprostírat nabídku cestovního ruchu po celém roce. V současné době trendy z hlediska poptávky směřují k šetrným formám cestovního ruchu. Tyto změny přicházejí s novým životním stylem, kdy účastníci již nechtějí pasivně ležet na pláži, ale naopak být aktivní. Chtějí využít dovolenou ke vzdělání a aktivnímu pohybu. Hodně poptávek směřuje na zážitky.

Na konci 20. století se začal objevovat termín udržitelný rozvoj, který se postupně začal dostávat do všech odvětví a cestovní ruch nebyl výjimkou. Udržitelný cestovní ruch by měl uspokojit poptávku, jak z hlediska šetrnosti k životnímu prostředí, tak z hlediska zážitků.

V druhé části mé práce formuluji udržitelný cestovní ruch, jeho principy a význam pro budoucnost. Nejedná se však pouze o přírodu a ekologické chování. Udržitelnost by měla být založena na třech pilířích: environmentálním (ekologickém), ekonomickém a sociálně – kulturním. V cestovním ruchu spočívá především v rovnováze přírody a člověka, se všemi jeho potřebami a zároveň se musí myslet na

potřeby generací budoucích. Udržitelný cestovní ruch může považovat za jeden z typů turismu nebo jako základní koncept pro jakýkoli typ cestovního ruchu. Důležité je, že všichni účastníci cestovního ruchu, tedy nejen turisté, ale dodavatelé a poskytovatelé služeb, organizace a další se musí chovat zodpovědně ke svému životnímu prostředí.

Poslední kapitola mé práce se věnuje geoturismu, jako speciálnímu typu cestovního ruchu, který je šetrný k přírodě. Z geoturismu se stává nový fenomén, který je spojován s pojmem Geopark.

Geopark Český ráj je stěžejní téma mé práce. Nejprve jsem se zabývala vývojem geoparků v zahraničí, definovala pojem a charakterizovala význam a přínosy pro společnost a prostředí.

Jestliže jsem v úvodní kapitole o cestovním ruchu v České republice jmenovala nedostatečnou spolupráci jako slabou stránku v cestovním ruchu. Geopark Český ráj se jeví jako zářný příklad partnerství a spolupráce. Geopark je nezisková organizace a jeho fungování často spočívá v dobrých vztazích a spolupráci s ostatními subjekty. Tento projekt je prozatím v počátcích, ale dobré výsledky již patrné jsou. V práci jsem jako příklad mezinárodní spolupráce uvedla partnerství se švédským a italským geoparkem. V rámci těchto projektů byly uskutečněny konference v Geoparku Český ráj a také v zahraničních geoparcích. Navzájem se představovaly a porovnávaly dosavadní výsledky a předávaly především zkušenosti. Výstupy těchto tvořivých konferencí byly například: tvorba geostezek a jejich infosystém, putovní výstavy, geocaching jako forma geoturismu.

V neposlední řadě je myšleno i na místní obyvatelstvo. Geopark se snaží působit tak, aby nedocházelo k negativním efektům na místní komunitu, ale naopak aby se občané cítili sounáležitost k danému regionu. Mimo to Geopark podporuje tradiční řemesla a výrobu a některé obyvatele zaměstnává jako geoprůvodce.

Návštěvníci se po Geoparku pohybují volně, avšak zodpovědně. V rozporu jejich zájmů by neměly být zájmy vědců a odborníků Geoparku.

Cílem Geoparku je nalézt tedy soulad mezi všemi účastníky a zároveň rovnováhu ochrany kulturně – přírodního dědictví a rozvoje cestovního ruchu v ekonomických souvislostech.

Prognózy do budoucna v poptávce po geoturismu a jiných šetrných formách jsou více než optimistické. Uvidíme, zda nabídka českých geoparků bude uspokojivá a zda se další kandidátské oblasti stanou geoparky.

Seznam literatury:

Literární zdroje:

- PÁSKOVÁ, Martina. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, s. 37. ISBN 978-80-7041-658-7.
- PÁSKOVÁ, Martina; ZELENKA, Josef. 2002. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha : Linde Praha, 2002. ISBN: 80-239-0152-4.
- INDROVÁ, Jarmila. *Cestovní ruch: (Základy)*. Praha: Oeconomica, 2009, s. 13. ISBN 978-80 – 245-1569-4.
- PALATKOVÁ, Monika. 2014. *Mezinárodní turismus*. Praha : Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-4862-7.
- ŘÍDKOŠIL, Tomáš a kol. *Geopark Český ráj*. Turnov: Geopark Český ráj o.p.s., 2011, s. 42-76. ISBN 978-80-260-1230-6.
- ŠIMKOVÁ, Eva. *Manažerské a marketingové přístupy ve venkovské turistice*. Hradec Králové: Gadeamus, 2008, s. 8-13. ISBN 978-80-7041-586-3.
- ŘÍDKOŠIL, T., PÁSKOVÁ, M. (2012): Vytvoření metodiky školení a sítě geoprůvodců. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 6-7.
- INDROVÁ, Jarmila. *Mezinárodní cestovní ruch: Vybrané kapitoly*. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1287-7.
- VAŠKO, Martin. *Cestovní ruch a regionální rozvoj*. Praha: Oeconomica, 2002. ISBN 80-245-0445-6
- ŘÍDKOŠIL, T., PROCHÁZKA, R. (2012): Propagační materiály a marketingové aktivity. Geopark Český ráj: Centrum rozvoje geoturismu (propagační materiál Geoparku Český ráj), s. 7-8.
- BENČ, Bohuslav et al. *Zajímavosti Novopacka*. Nová Paka: Město Nová Paka, 2012, 119 s.
- MERTLÍK, Jan. Projekt: Geopark - poznání, rozvoj, sjednocení: Studie mapových podkladů pro geocaching v Geoparku Český ráj. In: [online]. Turnov, 2013 [cit. 2014-01-28].
- PROSTŘEDNÍK, Jan a Petr ŠÍDA. *Nejstarší dějiny Českého ráje a horního Pojizeří*. Turnov: Muzeum Českého Ráje v Turnově, 2010, 123 s. ISBN 8087416015.

BERÁNEK, Jaromír a kolektiv. 2013. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha : Mag Consulting, 2013. ISBN 978-80-86724-46-1.

FRANKE, Antonín a kolektiv. 2012. *Zmírňování regionálních disparit prostřednictvím rozvoje cestovního ruchu*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. ISBN 978-80-7357-718-6.

KOTÍKOVÁ, Halina. 2013. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha : Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-4603-6.

Internetové zdroje:

Východiska a rámce cestovního ruchu: Historické souvislosti cestovního ruchu. *Průmysl cestovního ruchu* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2008, s. 14 [cit. 2015-06-24]. ISBN 978-80-87147-06-1.

Přínosy a negativní dopady cestovního ruchu [online]. Brno: Eurovision, s. r. o., s. 9-10 [cit. 2015-06-24].

Turistický potenciál regionu. *CzechTourism* [online]. Praha [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>

Analýza vnějšího prostředí destinace ČR. *KONCEPCE STÁTNÍ POLITIKY CESTOVNÍHO RUCHU V ČESKÉ REPUBLICE NA OBDOBÍ 2014 - 2020* [online]. Ministerstvo pro místní rozvoj, 2013, s. 18 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/dac4627c-c5d4-4344-8d38-f8de43cec24d/Koncepce-statni-politiky-cestovniho-ruchu-v-CR-na-obdobi-2014-2020.pdf>

Cestovní ruch v České republice 2013: Rozvoj ve všech oblastech [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2014 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/d1a17123-a642-40c8-af39-1aad80813725/Cestovni-ruch-v-Ceske-republice-2013.pdf?ext=.pdf>

Současné trendy trhu: Expandující segment trhu. MARIE, Vitáková. *Využití kulturních a přírodních památek pro cestovní ruch* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007, s. 15-17 [cit. 2015-06-24].

DUFÉK, Václav. *Economic model of European Geoparks* [online]. 2013 [cit. 2015-06-26].

SRB, Jan. Řízení turistické destinace a trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu In: COT business: Více než 10 let odborných informací v cestovním ruchu [online]. Praha: C.O.T. media, s. r. o., 2003, s. 8 [cit. 2014-01-29]. Dostupné z: http://www.cot.cz/data/cesky/03_03/03_03_priloha.pdf

Udržitelný cestovní ruch. REMTOVÁ, Květoslava. *Výkladový slovník základních pojmů z oblasti udržitelného rozvoje* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2009, s. 51 [cit. 2015-06-24]. ISBN 978-80-7212-506-7

Agenda 21 pro průmysl cestovního ruchu: K ekologicky udržitelnému vývoji [online]. C.O.T. business [cit. 2015-06-24].

Vymezení základních pojmů: Udržitelný rozvoj [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2009, s. 10-11 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z:

http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf

K udržitelnému rozvoji České republiky: Vytváření podmínek: Teoretická východiska, souvislosti, instituce [online]. Praha: Centrum Univerzity Karlovy pro otázky životního prostředí, 2002, 387 s. [cit. 2015-06-24]. ISBN 80-238-8378-X. Dostupné z:

http://www.czp.cuni.cz/knihovna/UNDP_sbornik/Druhy.pdf

K udržitelnému rozvoji České republiky: vytváření podmínek: Hospodářské sektory a environmentální integrace [online]. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí, 2002, 283 s. [cit. 2015-06-24]. ISBN 80-238-8378-X. Dostupné z:

http://www.czp.cuni.cz/knihovna/UNDP_sbornik/Treti.pdf

Principy a pravidla územního plánování: Principy udržitelného rozvoje území. *Ústav územního rozvoje* [online]. Brno: Ústav územního rozvoje, 2010 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolaA/A1-20101115.pdf>

O ekoznačení. *Cenia: Česká informační agentura životního prostředí* [online]. 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www1.cenia.cz/www/node/611>

Výkladový slovník: životní prostředí, udržitelný rozvoj. *Ekopolitika* [online]. 2006 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.ekopolitika.cz/>

MUSIL, Martin. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu: (metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty): Sborník příspěvků z kulatého stolu*. Praha: Oeconomica, 2010, 47 s. ISBN 978-80-245-1689-9. Dostupné také z:

http://www.mestohabartov.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=3633&id_dokumenty=2060

Spolupráce a prezentace geoparků Euroregionu Nisa. *Český ráj: Oficiální stránky* [online]. 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.cesky-raj.info/cs/region-cesky-raj/sdruzeni-cesky-raj/dotace-a-projekty/spoluprace-a-prezentace-geoparku-euroregionu-nisa.html>

MAS Brána do Českého ráje [online]. Libuň, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.masbcr.cz/cz/o-nas.html>

Projekty Spolupráce. Geopark - poznání, rozvoj, sjednocení. *MAS Brána do Českého ráje* [online]. Libuň, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.masbcr.cz/cz/projekty-spoluprace/geopark-poznani-rozvoj-sjednoceni.html>

Geopark – šance pro region (2013–2015). *Obecně prospěšná společnost Český ráj* [online]. Sobotka, 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=56>

Karty regionální výrobců. In: *Obecně prospěšná* [online]. Libuň, 2015, s. 60 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/data9/karty.pdf>

Ekoznačení – ecolabelling. *Vítejte na Zemi: multimediální ročenka životního prostředí* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://vitejtenazemi.cz/cenia/index.php?p=ekoznaceni ecolabelling&site=spotreba>

Geopark – poznání, rozvoj a sjednocení (2012–2013). *Obecně prospěšná společnost Český ráj* [online]. Sobotka, 2012 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=55>

Evropský Geopark UNESCO Český ráj: Vytvoření geoinformačního systému pro rozvoj regionu a ochranu geologického dědictví [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/vav-cesky-raj/informace-o-projektu>

GEOPARKY TRIUMFOVALY NA ITB V BERLÍNĚ [online]. 2013 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.turnovskovacki.cz/view.php?cislocclanku=2013030036>

Studie současného stavu prvků infosystému v Geoparku Český ráj. *Geopark - Poznání, rozvoj, sjednocení* [online]. 2012, : 21 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: www.maspridtepobejt.cz/download.php?path=articles..geopark.pdf

Studie mapových podkladů pro geocaching v Geoparku Český ráj. *Geopark - Poznání, rozvoj, sjednocení* [online]. 2012, : 21 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.craj-ops.craj.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=55>

What is Ecolabelling. *Global Ecolabelling Network* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.globalecolabelling.net/what_is_ecolabelling/index.htm

Co jsou to indikátory. *Centrum pro otázky životního prostředí* [online]. Praha: Univerzita Karlova v Praze [cit. 2015-06-25].

Ekoznačení. *Ministerstvo životního prostředí ČR: Publikace a periodika* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: [http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/\\$file/E%C5%A0V.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/AFE8148C8858BD4BC1256FF9003E2CD9/$file/E%C5%A0V.pdf)

Evropské geoparky. *Geopark Český ráj* [online]. Geopark Český ráj o.p.s. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geopark-ceskyraj.cz/?D=4>

Meet our geoparks. *European Geoparks* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.europeangeoparks.org/?page_id=168

Síť národních geoparků v ČR. *Národní Geopark* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky/o-siti>

Podpisem Charty byly dnes v ČR vyhlášeny první dva nové národní geoparky. KREBSOVÁ Jarmila. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/news_100604_geoparky

Turistický potenciál regionu. *CzechTourism* [online]. Praha [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/2-turisticky-potencial-regionu/>

VÝZKUM ZAMĚŘENÝ NA DOMÁCÍ CESTOVNÍ RUCH: SOUHRNNÁ ETAPOVÁ ZPRÁVA LÉTO 2014. *CzechTourism* [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.czechtourism.cz/getmedia/f2b59f5c-6e98-4f5f-b348-b7687ef6ed62/12_01_15_etapova_zprava_leto_2014.pdf.aspx

ŠOLTYSOVÁ, Lenka. *Případová studie: Geopark Český ráj* [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://envirup.profiimap.cz/download/ochranaprirody/Pripadove_studie_digitalne.pdf

Novinka v české krajině - národní geoparky. *Ekolist.cz: zprávy o přírodě, životním prostředí a ekologii* [online]. Praha, 2010 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/novinka-v-ceske-krajine-narodni-geoparky>

ŘÍDKOŠIL, Tomáš. *Výroční zpráva obecně prospěšné společnosti Geopark Český ráj za rok 2008* [online]. 2009, : 11 [cit. 2015-06-25].

KUCHYŇOVÁ, Zdeňka. Geopark Český ráj: milióny let vývoje na 700 metrech čtverečních. *Geopark Český ráj* [online]. 2011, : 5 [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: http://www.geopark-ceskyraj.cz/files/novinove_clanky/KUCH02092011.pdf

Asociace českých cestovních kanceláří a agentur [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.accka.cz/>

Global Geoparks [online]. [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://www.globalgeopark.org/aboutGGN/51.htm>

Global Geopark Network [online]. 2009, : [cit. 2015-06-25]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001500/150007e.pdf>

Čistá příroda: Český ráj [online]. [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://www.cistapriroda.cz/sites/default/files/seminare/10/prezentace/19ridkosil.pdf>

Seznam tabulek:

Tabulka 4 SWOT analýza - vlastní zpracování.....	8
Tabulka 5: počet geoparků - vlastní zpracování.....	30
Tabulka 6: Výroční zpráva obecně prospěšné společnosti Geopark Český ráj za rok 2008.....	58

Seznam obrázků

Obrázek 2: schéma - vlastní zpracování.....	12
Obrázek 3: Economic model of European Geoparks.....	43
Obrázek 4: Economic model of European Geoparks.....	44